

Ἀρχιμανδρίτου Δανιὴλ Γούβαλη

(1940 – 2009)

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ ΝΥΣΣΗΣ

Σειρὰ ἀπομαγνητοφωνημένων ὁμιλιῶν τοῦ μακαριστοῦ
γέροντος ἐκδοθεῖσα ὑπὸ πνευματικῶν τέκνων εἰς ἔνδειξιν
εὐγνωμοσύνης.

ΕΥΧΗ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἄγιον Πνεῦμα, τὴν γῆν πληροῦν καὶ ἐν οὐρανοῖς μένον, ἐν ταῖς ὑπερκοσμίαις δυνάμεσιν ἐκχεόμενον, μετὰ πάντων ὄντων ἁγίων καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος οὐ χωριζόμενον, ἐπίπνευσον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τῇ χάριτί σου διαχέον πᾶσαν κακίαν καὶ διαθρύπτων τὸν ἐκ ταύτης πηγνύμενον κρύσταλλον.

Ἄγιον Πνεῦμα, ἀγαθῶν πάντων περιεκτικόν, ἀξίωσον ἡμᾶς πρὸς τὸ ἀγαθὸν βλέπειν καὶ τρέχειν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, πράττειν ἐν Κυρίῳ καταθυμίως καὶ τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν δέχεσθαι ὑψηλὸν βίον διάγοντας ἐν σωφροσύνῃ καὶ σοφίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀπαθείᾳ καὶ πάσῃ ἀρετῇ.

(Ἀρχιμανδρίτου Δανιὴλ Γούβαλη, Ἄνοιξις Μεγάλη, σελ. 88 – 89)

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ ΟΜΙΛΙΑ 1^η

Τὴν περασμένη Πέμπτη 10 Ἰανουαρίου γιόρταξε ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης. Ἐπειδὴ εἶναι ἄγνωστο τὸ πρόσωπο καὶ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη προσωπικότητα γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας, θὰ κάνουμε μερικὲς ὀμιλίες γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης.

Τὸν τέταρτο αἰῶνα καὶ στίς ἀρχὲς τοῦ πέμπτου στοῦ ἐκκλησιαστικὸ προσκίνησι ὑπῆρχαν πάρα πολλὰ προβλήματα καὶ πάρα πολλοὶ φιλόσοφοι ἀνακάτευαν φιλοσοφία μὲ θεολογία καὶ δημιουργοῦσαν αἰρέσεις. Οἱ

αίρέσεις ανακάτευαν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Τότε γιὰ μίαν φάσιν τὸν πρῶτον λόγον τὸν εἶχε ὁ Μέγας Βασίλειος, πὺν βοηθοῦσε τοὺς Ὁρθοδόξους. Κι ὅταν ἐφυγε ὁ Μέγας Βασίλειος, ὅλο τὸ βῆρος ἔπεσε στὸν Γρηγόριον Νύσσης. Κι ὅταν ἐφυγε ἀπὸ τὴν ζωὴν ὁ Γρηγόριος Νύσσης, παρουσιάσθησαν ἄλλοι δύο, στὴ Δύση ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων καὶ στὴν Ἀνατολὴ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Λοιπὸν, σήμερον θὰ μιλήσουμε γιὰ τὸν ἅγιον Γρηγόριον Νύσσης. Ἀνήκει στοὺς μεγάλους Καππαδόκες Πατέρες, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἱκανοὶ καὶ στὴ φιλοσοφίᾳ καὶ στὴ θεολογίᾳ καὶ θεμελίωσαν τὰ δόγματα τὰ Χριστιανικὰ καὶ τοὺς ἔδωσαν καὶ μίαν ἔκφρασιν πὺν μπορεῖ κινεῖται ἕνας πὺν ἀσχολεῖται μὲ τὰ γράμματα καὶ μὲ τὴν φιλοσοφίαν νὰ τὰ δεχθῆν καὶ νὰ τὰ ἀποδεχθῆν καὶ νὰ τὰ καταλάβῃ.

Ἡ Ζ' Οἰκουμένη συνόδος πὺν ἔγινε τὸ 787 τοῦ ἀπέδωσε τὸν τίτλον «Πατὴρ Πατέρων», γιὰ νὰ φανῆ πόσον μεγάλη, θαυμαστὴ προσωπικότητα ἦταν ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης. Γεννήθηκε στὸν Πόντον, στὴν Νεοκαισάρεια ἢ στὰ Ἄνισα τοῦ Πόντου, τὸ 335 περίπου μ.Χ. Οἱ γονεῖς του ἦσαν ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ τάξιν, ἦσαν ὀνομαστοὶ σὲ ὅλη τὴν Καππαδοκίαν καὶ γιὰ τὸ ὅτι ὅλο τὸ σὸν θὰ λέγαμε ἀσχολεῖτο μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν, μὲ τὰ γράμματα, μὲ τὴν μόρφωσιν καὶ γιὰ τὴν εὐπορίαν, τὸν πλοῦτον του. Εἶχανε δέκα παιδιά. Δέκα παιδιά, ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ὁ Μέγας Βασίλειος. Κι ὅλα τὰ παιδιά εἶχανε ζῆλον γιὰ τὴν μόρφωσιν.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἀπὸ μικρὸν εἶχε μεγάλο ζῆλον νὰ μελετᾷ τὶς ἁγίας Γραφὰς καὶ ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως τὸ πρόσωπον τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου καὶ τὰ συγγράμματά του. Καὶ τὴν θύραθεν

σοφία, δηλαδή όλη τήν κοσμική σοφία πού ύπῆρχε τὰ χρόνια ἐκεῖνα. Μοναδικός του διδάσκαλος ἦταν ὁ Μέγας Βασίλειος, τόν περνούσε τέσσερα πέντε χρόνια καί μάλιστα τοῦ ἔκανε καί μαθήματα ρητορικῆς. Διότι τότε ἡ ρητορικὴ ἦτανε σὲ μεγάλη ἐκτίμησι.

Ἐπιθυμοῦσε νὰ ἀποκτήσῃ ἱερατικὸ ἀξίωμα, καί κατ' ἀρχὴν ἔγινε ἀναγνώστης, δηλαδή ἕνας πού τὰ παλαιὰ χρόνια θ'ἀνέβαινε στὴν Ἐκκλησία νὰ διαβάσῃ κάτι, ἔπρεπε νὰ γίνῃ μία τελετῆ, καί νὰ προχειρισθῆ ἀναγνώστης. Κατόπιν λίγο ξέφυγε καί ἄρχισε ν'ἀσχολῆται πάρα πολὺ μὲ τὴ ρητορεία, διότι ἡ ρητορεία εἶχε καί κάποια αἴγλη τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, ἀλλ' ἐπενέβη ὁ ἅγιος ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καί τοῦ λέει «ἄστα τὰ πολλὰ ρητορικὰ καί κοίταξε ἐδῶ τὰ ἐκκλησιαστικά». Κι ἔτσι, λέει, ἀπέφυγε «τὴν ἄδοξον εὐδοξίαν». Μετὰ εἶναι τὸ θέμα τοῦ γάμου. Οἱ ἐρευνητὲς ἄλλοι λένε ὅτι ἔκανε γάμο, ἄλλοι ὅτι δὲν ἔκανε γάμο, εἶναι λίγο ἀσαφὲς τὸ θέμα αὐτό.

Κατόπιν ὁ Μέγας Βασίλειος στὸν Πόντο, σ'ένα κτῆμα πού εἶχε κοντὰ σ'έναν ποταμὸ εἶχε φτιάξει ἕνα ἡσυχαστήριον καί πῆγαινε καί μελετοῦσε καί προσευχόταν. Κι ἐπειδὴ ὁ Γρηγόριος Νύσσης ἀγαποῦσε πάρα πολὺ τὴν ἡσυχίαν (ζωὴ) καί τὴν ἐμβάθυνσι στὰ φιλοσοφικά, στὰ θεολογικά, στὰ βαθιὰ θέματα, τοῦ ἄρεσε πολὺ καί πῆγε κοντὰ στὸν Μέγα Βασίλειον. Καί ἐκεῖ, λέει, ἦτανε πάρα πολὺ ὁμορφα, ἔτρεχε τὸ ποτάμι, ἔκανε τὸν ὠραῖο ἦχο, δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἦτανε τὰ φυτὰ καί τὰ δέντρα, εἶχε πάρα πολλὰ λουλούδια, εἶχε καί πάρα πολλὰ πουλιὰ καί ἦτανε ὅ,τι ἔπρεπε μὲ τὴν ἡσυχίαν νὰ μελετᾷ ἀλλὰ καί νὰ ἐρευνᾷ καί νὰ παρατηρῆ τὴ φύσιν καί τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ ἦτανε πάρα πολὺ δυνατὸ πνεῦμα καὶ τὸ περιβάλλον ἦταν ὅ,τι ἔπρεπε ἀλλὰ καὶ ἡ καθοδήγησι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, γέμισε τὸ μυαλὸ του μ' ὅλη τὴ σοφία τοῦ κόσμου. Μελέτησε πάρα πολὺ τὸν Πλάτωνα, μελέτησε τοὺς νεοπλατωνικούς, μελέτησε τοὺς στωικούς. Μελέτησε ἕναν φιλόσοφο Ἰουδαῖο, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀναμείξει Ἰουδαϊσμό κι ἑλληνισμό, τὸν Φίλωνα, ποῦχει γράψει ὑπέροχα συγγράμματα. Καὶ μελέτησε καὶ τοὺς θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Κλήμεντα καὶ τὸν Ὠριγένη. Καὶ γέμισε τὸ μυαλὸ του μὲ θεία σοφία.

Ἀφοῦ λοιπὸν εἶχε προχωρήσει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο κι ὁ Μέγας Βασίλειος πού 'χε τὸν πρῶτο λόγο στὰ ἐκκλησιαστικά ἤθελε ν' ἀντιμετωπίσει τὸν ἀρειανισμό, ἔπρεπε νὰ βάλῃ σὲ μερικὲς ἐπισκοπὲς ἐπισκόπους ὀρθοδόξους. Καὶ τοῦ πρότεινε νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος στὴ Νύσσα. Ἡ Νύσσα ἦταν μία μικρὴ πόλι στὸν δρόμο ποὺ πηγαινέσ ἀπὸ τὴν Καισάρεια στὴν Ἄγκυρα. Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου δὲν τοῦ ἄρесе νὰ ἀναμιχθῇ μὲ ἐκκλησιαστικά καὶ διοικητικά, ἀλλ' ἔκανε ὑπακοή στὸν Μέγα Βασίλειο καὶ σὲ ἡλικία 37 ἐτῶν ἐγίνε ἐπίσκοπος Νύσσης. Καὶ ἐπειδὴ τὸ σκαρί του εἶπαμε ἦτανε ν' ἀσχολῆται μὲ τὰ ἡσυχαστικά, μὲ τίς μελέτες, μὲ τίς ἔρευνες, μὲ τὸ μυστικισμό, μὲ τὰ βαθιὰ τοῦ πνεύματος κλπ., δὲν διέπρεψε σὰν διοικητῆς ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἔχοντας σπουδαία ἐκκλησιαστικὴ δρᾶσι. Ἦτανε γιὰ ἄλλο φτιαγμένος.

Ὡστόσο ὅμως, ἐπειδὴ τότε ἐπικρατοῦσαν οἱ ἀρειανοί, εἶχε μεγάλη μάχη μὲ τοὺς ἀρειανούς, οἱ ὁποῖοι ἀρειανοὶ δὲν τιμοῦσαν τὸ πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κι ἔλεγαν ὅτι εἶναι ἕνα κτίσμα, ὅπως λένε σήμερα οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά. Καὶ οἱ ἀρειανοὶ τὸν ἀντιπάθησαν πολὺ καὶ τὸν

πολέμησαν, τοῦ κάναν πάρα πολὺ σκληρὸ πόλεμο, τὸν κατηγοροῦσανε, βρῖσκανε διάφορες ἀφορμὲς γιὰ νὰ τὸν κατηγορήσουν, ὅτι ἔγινε ἀντικανονικὰ ἐπίσκοπος, ὅτι δῆθεν κατεχράσθηκε διάφορα ἐκκλησιαστικὰ χρήματα.

Ὁ βικάριος ἐκεῖ τῆς περιοχῆς, θὰ λέγαμε ὁ κυβερνητικὸς ἐκπρόσωπος, ὁ Δημοσθένης, ἔτσι λεγότανε, ἦτανε μὲ τὸ μέρος τῶν ἀρειανῶν, ὁ αὐτοκράτορας Οὐάλης ἦταν πάλι μὲ τὸ μέρος τῶν ἀρειανῶν κι ἔτσι τὸ 375 τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ὠδηγοῦσαν στὸ νὰ δικαστῆ ἀπὸ τὸν βικάριο Δημοσθένη μὲ συνοδεία στρατιωτῶν. Στὸ δρόμο ὅμως ἀρρώστησε καὶ κάποιοι δικοὶ του μπόρεσαν καὶ τὸν ἀπεμάκρυναν σ' ἓνα χωριὸ νὰ ἡρεμήσῃ. Κατόπιν τὸ 376 ἔγινε μία σύνοδος στὴ Νύσσα ἀπὸ ἀρειανούς ἐπισκόπους, ὅλοι τῆς περιοχῆς τοῦ Πόντου καὶ ἀπεφάσισαν ὅτι εἶναι ἀνάξιος ἐπίσκοπος καὶ τὸν ἐξώρισαν. Δηλαδὴ εἶχε ταλαιπωρίες καὶ βάσανα ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς τοὺς ἀρειανούς, διότι εἶχε τὴ δύναμι νὰ τοὺς πολεμᾷ καὶ μὲ ἐπιχειρήματα νὰ τοὺς ἀποκρούῃ. Καὶ τοὺς εἶχε κάτσει στὸ στομάχι καὶ πολέμησαν καὶ νὰ τὸν ἐξοντώσουνε.

Ἀλλὰ ἡ Θεία Πρόνοια ποὺ προστατεύει τοὺς δικούς της ἔφερε ἔτσι τὰ πράγματα ὥστε, ὅταν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἦταν σαραντατριῶν ἐτῶν, ὁ αὐτοκράτορας ἐκεῖ ὁ μεγάλος, ὁ ὁποῖος ὑποστήριζε τοὺς ἀρειανούς, φονεύτηκε κι ἔφυγε ἀπὸ τὴ μέση, ὁ Οὐάλης, ὅποτε τὰ πράγματα πῆραν ἄλλη τροπὴ καὶ ἐπέστρεψε στὸ ποίμνιό του στὴ Νύσσα.

Τὸ 379, ἐνῶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἦτανε σαραντατεσσάρων ἐτῶν, ἔγινε ἓνα θλιβερὸ γεγονός. Πέθανε ὁ Μέγας Βασίλειος σὲ νεαρὴ ἡλικία, κάπου σαρανταοχτώ, σαρανταεννέα ἐτῶν κι ἔπρεπε τὴν πρώτη Ἰανουαρίου, μὲ τὶς δυσκολίες ποῦχει ὁ χειμῶνας ἐκεῖ

σ'αὐτὰ τὰ μέρη, νὰ πάη στήν Καισάρεια νὰ παρευρεθῆ στήν κηδεῖα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Καί καθὼς ἔφευγε ὁ Μέγας Βασίλειος ἀπὸ τῆ ζωῆ, καταλαβαίνει ὅτι ὅλο τὸ βάρος κι ἡ εὐθύνη ἡ θεολογικοεκκλησιαστικὴ ἔπεφτε στοὺς ὤμους του.

Τὸ 379, τὸν ἴδιο χρόνο πού πέθανε ὁ Μέγας Βασίλειος, ἔγινε μία σύνοδος στήν Ἀντιόχεια, διότι εἶχε προκύψει κι ἕνας ἄλλος, δὲν ἔφταναν οἱ ἀρειανοὶ ἐμφανίστηκε ἕνας ἄλλος αἵρετικός. Ἐνας λεγόμενος Ἀπολλινάριος, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι δὲν ὑπάρχει τέλεια ἀνθρώπινη φύσι καὶ τέλεια θεία φύσι στὸν Χριστό, ἀλλὰ ἡ θεϊκὴ φύσι ἀπορρόφησε τὴν ἀνθρώπινη φύσι, δηλαδὴ δὲν παραδεχότανε, ἦτανε ἕνα εἶδος μονοφυσιτισμοῦ. Ἀπορροφήθηκε ἡ ἀνθρώπινη φύσι ἀπὸ τὴ θεϊκὴ φύσι. Ἐνας πρόδρομος τοῦ μονοφυσιτισμοῦ. Καί σ'αὐτὴ τῇ σύνοδο διέπρεψε ὁ ἅγιος Γρηγόριος μὲ τίς γνώσεις πού εἶχε, γιὰ ν'ἀντιμετωπίσῃ τὸν νέο αἵρετικό, τὸν Ἀπολλινάριο.

Κατόπιν πληροφορήθηκε ὅτι πέθαινε ἡ ἀδελφὴ του, ἦταν στὰ τελευταῖα τῆς ἡ ἀγία Μακρίνα, κι ἔπρεπε νὰ πάη στὰ Ἄνισα τοῦ Πόντου κι ἔκανε κι ἕνα διάλογο πού 'χε σχέσι μὲ τὴ μεταθανάτιο ζωὴ κι εἶναι γραμμένος σ'ἕνα ὑπέροχο ἔργο του.

Ὅταν ἦταν σ'ἡλικία σαρανταπέντε ἐτῶν, τὸν ἐπίεσαν οἱ κάτοικοι τῆς Σεβαστείας νὰ τὸν κάνουν μητροπολίτη Σεβαστείας, διότι κεῖ εἶχαν ἕνα πρόβλημα, μὲ μία ομάδα πού ἦταν σὰν αἵρετικοὶ περίπου, πού λέγονταν «οἱ Εὐσταθιανοὶ» καὶ δημιουργοῦσαν μεγάλα προβλήματα στήν Ἐκκλησία. Δὲν ἤθελε νὰ πάη, τελικὰ πῆγε ἐκεῖ ἀλλὰ συνάντησε πάρα πολλές δυσκολίες καὶ πικρίες καὶ μετὰ ἀπὸ λίγους μῆνες πάλι γύρισε στὴ Νύσσα. Καί ἐκεῖ στὴ

Νύσσα ἔγραψε ὑπέροχα ἀντιαιρετικά ἔργα πού λέγονται «Κατὰ Εὐνομίου». Ὁ Εὐνόμιος ἦταν ἕνας ἀκραῖος ἀρειανός κι εἶχε τραβήξει στὰ ἄκρα τὴν ἀρειανικὴ αἵρεσι. Καὶ σώζονται αὐτὰ τὰ ἔργα καὶ φαίνονται ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα πού ἐξουδετερώνουν τοὺς ἀντιπάλους καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, δηλαδή Θεὸς ἀληθινός, παντοδύναμος, πάνσοφος, ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος πού τ'ἀπέριπταν αὐτὰ ὅλα οἱ ἀρειανοί.

Καὶ τὸ 381 γίνεται ἕνα μεγάλο ἐκκλησιαστικὸ γεγονός πού ἔχει μείνει στὴν ἱστορία τὴν Ἐκκλησιαστικὴ, ἔγινε ἡ δευτέρη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Τότε ἦταν 46 ἐτῶν. Ἐγινε στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ προσεκλήθη καὶ ἐκεῖνος. Ἐκεῖ τελειοποιήθηκε τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως καὶ ἔγινε καὶ πολὺ ὠραία ὁμιλία γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κι ἀναγνωρίστηκε ὡς μεγάλη θεολογικὴ μορφή. Ὅλοι παραδέχτηκαν, ἔφυγε μὲν ὁ Μέγας Βασίλειος ἀλλὰ ὁ ἀδελφός του εἶναι ἰσάξιος. Τότε συνέβη κι ἕνα ἄλλο περιστατικὸ, ὁ πρόεδρος τῆς Συνόδου πού ἦταν ὁ Μελέτιος Ἀντιοχείας, μία ἀγία μορφή, ἔτυχε στὴ Σύνοδο πάνω νὰ πεθάνη ὁ πρόεδρος. Κι ἔγινε καὶ ἡ κηδεῖα καὶ ποιός ἄλλος ν'ἀναλάβη τὸν ἐπικήδειο λόγο; Ὅλοι εἶπαν μ'ἕνα στόμα «τὸν ἐπικήδειο λόγο θὰ τὸν κἀνῃ ὁ Γρηγόριος Νύσσης».

Καὶ στὴ συνέχεια εἶχαν ἀνακύψει διάφορα ἐκκλησιαστικὰ θέματα σὲ διάφορες περιοχὲς ἐκεῖ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας κι ἔστειλαν σὲ πολλὲς ἀποστολὲς τὸν ἅγιο Γρηγόριο γιὰ νὰ τακτοποιήσῃ, νὰ ρυθμίσῃ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ θέματα. Εἶχε πάει στὸν Πόντο, στὴν Ἀρμενία, στὴ Γαλατία, ὅπου ὑπῆρχαν θέματα τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ τακτοποιηθοῦν. Μετὰ ἀπὸ λίγο

πεθαίνει ή αυτοκράτειρα, συγγνώμη ή βασιλοπούλα, πού λεγότανε Πουλχερία καί παρεκάλεσε ό Θεοδόσιος νά παρευρεθῆ στήν κηδεία καί νά έκφωνήσῃ τόν επικήδειο λόγο. Πάλι ό Γρηγόριος. Καί προσεκλήθη λοιπόν ἀπό τόν αυτοκράτορα καί πήγε. Καί μετὰ ἀπό λίγο διάστημα πέθανε καί ή βασίλισσα ή Πλακίλλα καί πάλι παρεκάλεσε ό αυτοκράτορας ό Θεοδόσιος τόν Γρηγόριο νά παρευρεθῆ καί νά έκφωνήσῃ τόν επικήδειο λόγο. Όλοι αὐτοί οί λόγοι εἶναι ὑπέροχοι καί σώζονται στὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου καί καλὸ εἶναι νὰ τὰ βροῦμε καί νὰ τὰ μελετήσουμε.

Βρισκόταν γιὰ ἓνα διάστημα συχνὰ στή Βασιλεύουσα καί ἦταν μέσα στὰ θέματα τὰ ἐκκλησιαστικά καί βοηθοῦσε, τοῦ ἀνέθεταν διάφορες ἀποστολές. Ἀργότερα ὅμως ἀποτραβήχτηκε ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ θὰ λέγαμε ἐκκλησιαστικὴ δρᾶσι κι ἄρχισε νὰ γράφῃ μερικὰ ὑπέροχα συγγράμματα πού λέγονται «νηπτικά» δηλαδὴ μὲ τὴ βαθύτερη πνευματικὴ ζωὴ. Καί γύρω στὸ 394 περίπου, σὲ ἡλικία ἐξήντα ἐτῶν ἔφυγε ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμο.

Τὰ συγγράμματά του εἶναι ὑπέροχα, θαυμάσια καί ἔχουν μεταφραστῆ σὲ πάρα πολλές ξένες γλῶσσες καί ό μεγαλύτερος ἑλληνιστῆς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ό Jaeger, πού ἐξέδιδε τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας, ἐξέδωσε κι ὅλα τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου μὲ κριτικὴ ἔκδοσι. Δηλαδὴ κριτικὴ ἔκδοσι, βρῆκε ὅλους τοὺς κώδικες καί κοίταξε νὰ βρῆ τὴν σωστὴ γραφὴ. Αὐτὰ σὰν πρώτη ὀμιλία πάνω στὸν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης καί θὰ συνεχίσουμε, ὥστε νὰ γνωρίσουμε αὐτὴ τὴν μεγάλη μορφή, τὸν ἀδελφὸ αὐτὸν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πού ἐν πολλοῖς εἶναι ἄγνωστος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ ΟΜΙΛΙΑ 2^α

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι σὰν ἓνα οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον μεγαλώνει μέχρι τὴν ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Ἐκεῖ σταματᾷ τὸ οἰκοδόμημα κι ἔχει θεμέλια τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μεγάλους Πατέρες. Οἱ μεγάλοι Πατέρες καὶ Ἱεράρχες εἶναι σὰν στήριγμα, ὅπως οἱ κολῶνες στηρίζουν τὸ οἰκοδόμημα, στήριγμα στὴν ὀρθὴ πίστι καὶ στήριγμα στὸν δρόμο πρὸς τὴν ἀρετὴ.

Στὰ μέρη τῆς Καππαδοκίας τὸν 4^ο αἰῶνα ἐμφανίστηκαν τρεῖς Πατέρες, τρεῖς Ἱεράρχες, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος κι ὁ Γρηγόριος Νύσσης. Οἱ λεγόμενοι Καππαδόκες Πατέρες. Αὐτοὶ εἶναι ἀπὸ τις πιὸ γερῆς κολῶνες στὸ οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τὸ διάβα τους ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ἔμεινε ἀνεξίτηλο. Σημαδέψανε μία γιὰ πάντα τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὰ ἔργα τους καὶ μὲ τὴ δρᾶσι τους.

Καὶ ἐμεῖς κάνουμε μία σειρὰ ὀμιλιῶν γνωρίζοντας τὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς τρεῖς Καππαδόκες αὐτούς, τὸν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης, πού εἶναι ἀδελφός τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἕνα σύγγραμμα πού ἔγραψε ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης εἶναι «Κατὰ Εὐνομίου».

Τί ἦταν ὁ Εὐνόμιος; Ὁ Εὐνόμιος ἦταν ἓνας θεολόγος, ἔγινε μάλιστα καὶ μητροπολίτης Κυζίκου, καὶ εἶχε καὶ ταλέντο ρητορικὸ κι ἄρχισε νὰ διαδίδῃ κάτι διδασκαλίες αἰρετικές, ἀρειανικές. Ὅπως ἔλεγαν οἱ ἀρειανοὶ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι αἰώνιος καὶ προαιώνιος καὶ δὲν εἶναι ὁμοούσιος καὶ ἴσος μὲ τὸν Πατέρα. Κι ἄρχισε νὰ τις διαδίδῃ καὶ νὰ παρασύρῃ τὸν κόσμο. Κι ὁ Μέγας Βασίλειος τὸν ἀντιμετώπισε μ'ἓνα σύγγραμμα, ἔγραψε ὁ Εὐνόμιος

σύγγραμμα και τὸ ἀπέκρουσε ὁ Μέγας Βασίλειος. Στὴ συνέχεια ὁ Εὐνόμιος ἔγραψε ἄλλο σύγγραμμα καὶ χτυποῦσε τὸ σύγγραμμα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τὸν ἔβριζε κίολας τὸν Μέγα Βασίλειο. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μέγας Βασίλειος λόγω τῆς μεγάλης δράσεως ποὺ εἶχε δὲν ἄντεξε πολὺ, λόγω καὶ μίας ἀσθενείας, πέθανε νωρὶς. Κι ἀνέλαβε ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ν'ἀπαντήσῃ στὶς νέες κατηγορίες ποὺ εἶχε μέσα τὸ σύγγραμμα τοῦ Εὐνομίου.

Λοιπὸν ἀπ' αὐτὸ τὸ σύγγραμμα τὸ ἀντιαιρετικὸ σὰς παρουσιάζω μία παράγραφο. Λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης: «Μὰ μπορεῖ ποτὲ νὰ ὑπῆρχε ἐποχὴ ποὺ νὰ μὴν ὑπῆρχε ὁ Χριστός, νὰ μὴ ζοῦσε ὁ Χριστός; Ὁ Χριστός, λέει ἡ Ἁγία Γραφή, εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς. Ὑπῆρχε ποτὲ περίπτωσι νὰ μὴν εἶναι ζωντανός, νὰ ἦταν ἀνύπαρκτος καὶ μετὰ νὰ ἦρθε στὴ ζωῆ; Ἡ Ἁγία Γραφή λέει, ὁ Χριστός σταῖ Εὐαγγέλια «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωή». Ὑπῆρχε ποτὲ περίπτωσι νὰ μὴν ὑπῆρχε ἡ ζωή; Ὁ Χριστός λέει: “Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς, ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια, ἡ ζωή, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν”. Ὑπῆρχε ποτὲ περίπτωσι νὰ μὴν ὑπῆρχε ἀλήθεια, νὰ μὴν ὑπῆρχε ζωή, νὰ μὴν ὑπῆρχε φῶς ἀληθινό;» Καὶ κάνει καὶ μία ἀνάλυσι στὸ χωρίο ποὺ λέει «ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου εἶναι μέσα σὲ μένα» Κι ἀναλύοντας αὐτὸ δείχνει ὅτι δὲν μποροῦν νὰ ἔχουνε δίκιο ὅσα λένε οἱ ἀρειανοί. Ὅταν λήῃ «ὁ πατέρας μου εἶναι μέσα σὲ μένα» σημαίνει ὅτι ἐγὼ ἔχω τὴν ἴδια, τὴν ἴση ἀξία, τὴν ἴση δύναμι, τὴν ἴση θεότητα ποὺ ἔχει κι ὁ Πατέρας μου». Γράφει κι ἄλλα πολλὰ, ἐπειδὴ εἶναι ὅμως θεολογικά, δὲν θὰ ἐπιμείνουμε σ' αὐτά.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ἔχει πάρει ἓνα βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ποὺ λέγεται Ἰσραὴλ Ἰσραήτων, «Σίρα

Σιριμ» στὰ ἑβραϊκά, «Ἄσμα Ἀσμάτων» στὰ ἑλληνικά, κι ἔχει γράψει μία ὑπέροχη ἐρμηνεία καὶ ἔχει γράψει πολλοὺς καὶ μεγάλους λόγους, τὸ ἀναλύει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Ἐκεῖ στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων παρουσιάζεται σ' ἓνα σημεῖο ὁ Σολομών κι ἡ Σουλαμίτις. Κι ἀναπτύσσεται μία ἀγάπη μεταξὺ τους. Ὁ Σολομών ἐκπροσωπεῖ τὸν Χριστὸ κι ἡ Σουλαμίτις τὴν Ἐκκλησία. Καὶ λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὅτι ὁ Σολομών εἶναι ὁ τύπος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ παρουσιάζει τὰ ἐπιχειρήματα νὰ δείξη ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸ ἓνα ἐρωτικὸ εἰδύλλιο, ἔχει ἀλληγορία καὶ πίσω ἀπὸ τὸν Σολομῶντα κρύβεται ὁ Χριστὸς πίσω ἀπὸ τὴν Σουλαμίτιδα, τὴ βοσκοπούλα πὺν ἦταν αὐτή, ἡ Ἐκκλησία καὶ πίσω ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους ἡ ἀγάπη πὺν ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Χριστοῦ καὶ κάθε μέλους τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ λέει ὅτι ὁ Σολομών εἰκονίζει τὸν Χριστό. Αὐτὰ τὰ γράφει στὸν ἕβδομο λόγο στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων. «Σολομών εἰς τύπον τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως παραλαμβάνεται». Ὁ Σολομών εἶναι βασιλεὺς καὶ εἰκονίζει τὸν πραγματικὸ καὶ αἰώνιο βασιλέα πὺν εἶναι ὁ Χριστός. «Περὶ αὐτοῦ λέγεται τυπικῶς, προδιαγράφει δὲ τοῦ Εὐαγγελίου τὴν δύναμιν». Ὅσα ἀναφέρονται στὸν Σολομῶντα κατὰ μυστικὸ τρόπο προδηλώνουν ὅσα συμβαίνουν στὸ Εὐαγγέλιο. Ἡ λέξι Σολομών πολλές φορές παρουσιάζεται καὶ μὲ τὴν διατύπωσι Σαλμών, ἐρμηνευομένη αὐτὴ ἡ λέξι σημαίνει «εἰρηνικός». Ἐκεῖ στὴν Ἀνατολὴ ἀκόμη, ὅταν θέλουν νὰ χαιρετήσουνε λένε «Σαλόμ, Σαλάμ», πὺν θὰ πῆ εἰρήνη. Σολομών, εἰρηνικός.

Καὶ λέει τώρα ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης: Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ εἰρηνικός. «Τίς οὕτως εἰρηνικός ὡς ὁ ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν καὶ τῷ σταυρῷ προσηλώσας;» Ἡμασταν, λέει, οἱ

ἄνθρωποι σὲ ἔχθρα μὲ τὸν Θεὸ καὶ σταυρώθηκε ὁ Χριστὸς καὶ εἰρήνευσε τὴν ἀνθρωπότητα μὲ τὸν Θεό, εἰρήνευσε τὰ οὐράνια μὲ τὰ ἐπίγεια. «Ὁ κηρύξας τοῖς μακρὰν τε καὶ τοῖς ἐγγύς τὴν εἰρήνην». Αὐτοὶ ποῦτανε μακριὰ καὶ αὐτοὶ ποῦ ἦτανε κοντά, ὅλους τοὺς ἔνωσε μεταξύ τους καὶ τοὺς ἔνωσε καὶ μὲ τὸν Θεό. Καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι εἰρηνικὸς καὶ προτυπώνεται ἀπὸ τὸν Σολομῶντα ποῦ σημαίνει εἰρηνικὸς.

Ἄλλο ἐπιχείρημα. Ὁ Σολομῶν ἦταν ὁ βασιλεὺς τῆς σοφίας. Κανεῖς μέχρι τότε δὲν εἶχε τέτοια σοφία σὰν τὴ σοφία ποῦ εἶχε ὁ Σολομῶν. Δὲν ὑπῆρχε χόρτο, δὲν ὑπῆρχε βότανο, δὲν ὑπῆρχε λουλούδι, δὲν ὑπῆρχε, σὲ ὅ,τιδήποτε νὰ ρωτήσης τὸν Σολομῶντα, δὲν ὑπῆρχε αἰνίγμα, σὲ ὅλα ἀπαντοῦσε καὶ ὅλα τὰ ἔλυνε. Αὐτό, λέει, προτυπώνει τὸν Χριστό, ποῦ εἶναι ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ. «Χριστὸν Σοφίαν Θεοῦ καὶ δύναμιν Θεοῦ». Στὴν Κων/πολι ποῦ ὑπάρχει ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐννοεῖ Σοφία τοῦ Θεοῦ, ἐννοεῖ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν Χριστό.

Δεύτερο λοιπόν. Πρῶτον, εἰρηνικὸς ὁ Σολομῶν, εἰρηνικὸς ὁ Χριστὸς καὶ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης καὶ ἔνωσε τὰ ἐπίγεια μὲ τὰ οὐράνια. Δεύτερον, ὁ Σολομῶν ἦταν ὁ βασιλεὺς τῆς σοφίας, ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν Σοφία τοῦ Θεοῦ.

Τρίτον, ὁ Σολομῶν ἦταν δίκαιος δικαστής. «Ἡ περὶ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Σολομῶντος σπουδὴ τὸν ἀληθινὸν κριτὴν τοῦ παντὸς κόσμου διασημαίνει» λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης. Ὅταν βλέπουμε τὸν Σολομῶντα νὰ κρίνη καὶ μάλιστα νὰ κρίνη δίκαια καὶ ξέρετε κάτι ἱστορίες ἐκεῖ μὲ τὸν Σολομῶντα καὶ τὴν δικαία κρίσι του – πίσω, λέει, ἀπ' αὐτὴ τὴν διήγησι κρύβεται ὁ δίκαιος κριτὴς τοῦ

παντός. Όπως λέει ἐδῶ, «ἀληθινὸς κριτὴς τοῦ παντός κόσμου». Καὶ ἐπίσης, λέει καὶ τὸ Εὐαγγέλιο, «ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα ἀλλὰ τὴν κρίσιν πάσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ». Ὁ Χριστὸς εἶν' αὐτὸς ποῦ θὰ κρίνη τὸν κόσμον κι ὅταν διαβάζουμε ἱστορίες ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη πῶς ἔκρινε ὁ Σολομῶν κι ἔκρινε δίκαια, πίσω ἀπ' αὐτὸν κρύβεται ἡ ἱστορία μὲ τὸν δίκαιο κριτὴ, τὸν Σολομῶντα.

Σ' ἓνα ἄλλο σημεῖο, πάλι στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων, στὸν δέκατο πέμπτο λόγο, λέει τὰ ἐξῆς: Λέει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ πάνω σ' αὐτὴ τὴν διατύπωση, πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἔννοια, ἔχει μία ὠραία περικοπή. Καὶ δὲν θὰ σᾶς κουράσω νὰ σᾶς τὴν πῶ, θὰ σᾶς πῶ μερικὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν περικοπή. Λέει «οὐκ οὐρανὸς γέγονεν εἰκῶν τοῦ Θεοῦ». Ἐφτιαξε ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸ ἀλλὰ ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ. «Οὐ σελήνη, οὐχ ἥλιος, οὐ τὸ ἀστρῶν κάλλος». Ἐφτιαξε ὁ Θεὸς τὸ φεγγάρι, τὸν ἥλιο τ' ἀστέρια. Κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. «Μόνον σὺ γέγονας τῆς ὑπερεχούσης πάντα νοῦν φύσεως ἀπεικόνισμα». Μόνο ἐσὺ ὁ ἄνθρωπος, λέει, εἶσαι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. «τοῦ ἀφθάρτου κάλλους ὁμοίωμα». Τὴν ὁμορφιά ποῦ ἔχει ὁ Θεὸς τὴν ἔχει ἡ δική σου ἡ ψυχὴ, ὅταν πλησιάζης στὴν ἀρετή. «Τῆς ἀληθινῆς θεότητος ἀποτύπωμα». Ὁ ἄνθρωπος, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀποτύπωμα τοῦ Θεοῦ. Οὔτε ὁ ἥλιος εἶναι ἀποτύπωμα τοῦ Θεοῦ οὔτε τὸ φεγγάρι οὔτε τ' ἀστέρια οὔτε ὁ κόσμος.

Ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεύθερος, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος, αὐτεξούσιος. Αὐτεξούσια δὲν εἶναι τὰ ζῶα, δὲν εἶναι τὰ φυτὰ, εἶναι μόνο ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Θεὸς ἔχει λογικὴ. Κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ κτίσματα δὲν ἔχει λογικὴ, μόνο ὁ ἄνθρωπος ἔχει λογικὴ. Λένε μία ἱστορία γιὰ τὴ μέλισσα, ὅτι

ή μέλισσα μπορεί να πάη 15 χιλιόμετρα μακριά να βρη νέκταρ και να γυρίση. Κι αν είναι ή κυψέλη έδω, θα έλθη τυφλά στην κυψέλη. Αν την πάρης και την πās δύο τρία μέτρα πιό κεϊ την κυψέλη, δέν μπορεί να πάη. Δέν έχει λογική, είναι άλογο. Λένε για τον γορίλα ότι του άρέσει πάρα πολυ το ρύζι κι όταν ύπαρχη ένα κούφωμα σ'ένα δέντρο πού μπορεί να μπη έτσι το χέρι του γορίλα, αλλά όταν κάνη γροθιά να μη βγη. Βάζουνε ρύζι, βάζουνε μέσα στο χέρι του, χουφτώνει το ρύζι και μετά κάθεται εκει και πāνε τον πιάνουνε. Γιατί δέν έχει λογική, ο άνθρωπος έχει λογική.

Και αναφέρει λοιπόν ότι ο άνθρωπος είναι «του άφθάρτου κάλλους όμοίωμα». Όμοιάζει με τον Θεό πού έχει το άφθαρτο κάλλος. Είναι «της άληθινης θεότητος αποτύπωμα». Είναι «της μακαρίας ζωης δοχείον». Μέσα στον άνθρωπο, λέει, στην ψυχή του ανθρώπου, του άγιασμένου ανθρώπου, μπορεί να ύπαρχη ή μακαρία ζωή, σαν τη ζωή του Θεου. «Του άληθινου φωτός εκμαγεϊον». Και μέσα στην ψυχή του ανθρώπου μπορεί να κατοικήση το φως το άληθινό και να είναι αποτύπωμα και εκμαγεϊο του άληθινου φωτός. Και μπορεί, λέει, μέσα από την ψυχή του ανθρώπου, μέσα απ' τον άνθρωπο να ύπαρχη «ή αντιλάμπουσα αυγή». Δηλαδή ανταύγεια της θεότητος. Υπάρχουν άνθρωποι, οι όποιοι είναι πολυ προχωρημένοι στην αρετή, πού λάμπει ή ψυχή τους και πολλές φορές λάμπει και το πρόσωπό τους. Θυμάμαι μία φορά είχα πάει σε ένα νοσοκομείο και ανέβαινα το ασανσέρ και κατέβαινε από το ασανσέρ μία κυρία, θάτανε 45 χρονων και είχε μία λάμψη το πρόσωπό της. Λέω: «Αυτή θα είναι άγιασμένη γυναικα». Έχουνε περάσει τόσα χρόνια κι ακόμη θυμάμαι

τὸ πρόσωπό της. Δηλαδή γεμίζει ἀπὸ φῶς ἢ ψυχὴ καὶ λάμπει καὶ στὸ πρόσωπο.

Ὅταν ζοῦσε ὁ Μέγας Ἀντώνιος καὶ πήγαιναν νὰ τὸν δοῦν κι ἦταν ἑκατὸ ἀσκητὲς γύρω του, δὲν χρειαζόταν νάχης ξεναγὸ νὰ σοῦ πῆ ποιός εἶναι ὁ Μέγας Ἀντώνιος. Τοὺς κοίταγες ὅλους καὶ μόλις κοίταγες τὸ πρόσωπό του, εἶχε μία λάμψη καὶ μία χάρι κι εἶχε μία σοβαρότητα καὶ κάτι τὸ γενναῖο καὶ πολὺ φωτεινὸ, ποὺ καταλάβαινες ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Μέγας Ἀντώνιος.

Λέει λοιπὸν ἐσὺ εἶσαι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀπὸ τῆ δική σου τὴν ὑπαρξὶ ὑπάρχει καὶ «ἀντιλάμπουσα αὐγή». Αὐτὰ τὰ ὀλίγα καὶ σήμερα, γιὰ νὰ ἀγαπήσουμε τὸν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης καὶ νὰ μᾶς ἔρθῃ ἡ καλὴ ιδέα καὶ ἀπόφασι νὰ μὴν τρῶμε τὸ χρόνο μας ἐδῶ κι ἐκεῖ ἀλλὰ νὰ μελετοῦμε τὰ ἔργα του, τὰ ὁποῖα εὐτυχῶς ἔρχονται τώρα καὶ κυκλοφοροῦν καὶ σὲ κείμενο καὶ σὲ μετάφρασι. Ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ ΟΜΙΛΙΑ 3^η

Εἶναι μεγάλος φωστῆρας τῆς Ἐκκλησίας μας, ἕνας θησαυρὸς πνευματικὸς, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἐπίσκοπος Νύσσης, ἀδελφὸς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἔχουμε κάνει δύο τρεῖς ὁμιλίες καὶ συνεχίζουμε.

Θὰ πῶ μία εἰκόνα, μία παρομοίωσι, θ' ἀρχίσω μ'αὐτή. Εἶναι κάποιος ποὺ εἶναι οἰκογενειάρχης, ἔχει πάρα πολλὰ προβλήματα, ἔχει νὰ πληρώσῃ καὶ γραμμάτια, ἔχει νὰ πληρώσῃ καὶ ἄλλα χρέη καὶ λοιπὰ καὶ βρίσκεται σὲ πολὺ δύσκολη θέσι. Καὶ ὅμως γι' αὐτὸν κάποιος ἀπὸ τοὺς προγόνους του ἔχει γράψῃ διαθήκη μερικὰ ἀκίνητα καὶ δὲν τὰ ἔχε πάρει εἶδησι. Ἐὰν τὰ ἔπαιρνε εἶδησι, δὲν θὰ ἔχε

κανένα πρόβλημα. Έτσι μοιάζουμε κι ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί. Ξεχνοῦμε τὴν πατερικὴ κληρονομία. Ξεχνοῦμε τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων Πατέρων, πού εἶναι πλοῦτος, εἶναι τροφή πνευματική, ὅπως ἐν προκειμένῳ καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης.

Καὶ εἶναι μεγάλο κακὸ νὰ παραθεωροῦμε αὐτὸν τὸν πλοῦτο. Φτωχαίνουμε πάρα πολύ. Τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης δὲν εἶναι μόνο πού ἔχουνε βάθος φιλοσοφικό, πού ἱκανοποιοῦν κι αὐτοὺς πού πετοῦνε ψηλά, ἀλλὰ πάρα πολλὰ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του εἶναι καὶ γιὰ τοὺς ἀπλούστερους Χριστιανούς.

Ὁ στόχος τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν πού κάνουμε εἶναι ν' ἀγαπήσουμε τὸν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης καὶ νὰ μελετοῦμε τὰ συγγράμματά του, τὰ ὅποια στὶς ἡμέρες μας ὑπάρχουν καὶ σὲ κείμενο καὶ σὲ μετάφρασι κι εἶναι εὐκόλο νὰ τὰ βρῆ κανεὶς σ' ἓνα Χριστιανικὸ βιβλιοπωλεῖο. Τὰ συγγράμματά του μοιάζουν μ' ἓνα λιβάδι ἀνοιξιάτικο, πανέμορφο κι ἔχουν πάρα πολύ μεγάλη ἀξία καὶ γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὴν Χριστιανικὴ πίστι καὶ γιὰ νὰ τονωθοῦμε στὴν πίστι, γιατί ἔχουν πολλὰ ἀπολογητικὸ χαρακτῆρα. Καὶ γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν Ἁγία Γραφή καὶ γιὰ νὰ διευκρινίσουμε μερικὰ θέματα θεολογικά καὶ γιὰ νὰ βοηθηθοῦμε στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα.

Ἀλλὰ ἐπιπλέον τὰ συγγράμματά του ἔχουνε καὶ μία αἰσθητικὴ χάρι, δηλαδὴ ἓνας πού τοῦ ἀρέσει τὸ ὡραῖο, ὁ ὡραῖος λόγος, ἢ ὡραία ἔκφρασι, βρῖσκει ἀπόλαυσι στὰ συγγράμματά του. Διότι ὁ λόγος του εἶναι πολὺ ὁμορφος, ἔχει λογοτεχνικὴ χάρι, χρησιμοποιεῖ πολὺ ὡραῖες εἰκόνες, ὅπως θὰ τὸ δοῦμε σὲ μερικὰ παραδείγματα πού θὰ σᾶς ἀναφέρω στὴ συνέχεια.

Σὲ μία ὁμιλία του ἀναφέρει τὸ ἐξῆς: Ἀναφέρει ὅτι, ὅταν τὸ πρῶτὸ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, ὅλα τ'ἀστέρια σβήνουν καὶ χάνονται. Ἀλλὰ ὅταν, λέει, ὁ ἥλιος-Χριστὸς ἀνέτειλε, ἐμφανίστηκε, δημιουργήθηκε ἡ Ἐκκλησία, δὲν ἐπέτρεψε τ'ἀστέρια τὰ πνευματικὰ νὰ σβήσουν· οὔτε οἱ προφῆτες νὰ σβήσουν· οὔτε οἱ ἀπόστολοι οὔτε οἱ ἄλλοι ἅγιοι τῆς χάριτος. Καὶ λέει ὅτι, ὅταν ἀνέτειλε ὁ ἥλιος Χριστὸς, προφήτας, ἀποστόλους, ἁγίους, ὅλους τοὺς κάνει πῶς λαμπροὺς καὶ τοὺς ὀνομάζει «φῶς τοῦ κόσμου», μετὰ λέει στοὺς μαθητὲς του «ἐσεῖς εἶσατε τὸ φῶς τοῦ κόσμου».

Βλέπουμε κάνει λοιπὸν μία σύγκρισιν ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης καὶ παρουσιάζει τὴ διαφορὰ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου ἀπ' τὸν πνευματικὸ ἥλιο ποὺ λέγεται Χριστὸς. «Οὐ μόνον οὐκ ἀπέκρυσσε ἀλλὰ κακείνους λαμπροτέρους ἐποίησε καὶ ἐτέρους ἑαυτῶ φωστῆρας συνανέλαμψεν». «Ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου» λέει γιὰ τὸν ἑαυτό του «ἀλλὰ φησὶ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς «ὕμεις ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου» καὶ ἐπὶ πλέον λαμψάτω τὰ ἔργα ἡμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων».

Ἄς δοῦμε ἓνα ἄλλο κείμενό του. Εἶναι ἀπὸ τὸν λόγο ποὺ ὀνομάζεται «Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν μάρτυρα Θεόδωρον». Εἶναι στὸ ἐπίλογο. Τότε στὰ μέρη ἐκεῖ τοῦ Πόντου εἶχαν ἓνα πρόβλημα. Ἦταν νὰ πάθουν μεγάλη καταστροφή ἀπὸ ἓνα βαρβαρικὸ φύλο, τοὺς Σκύθες ἀλλὰ τὴν τελευταία στιγμή γλυτώσανε. Κι αἰσθάνονται ὅτι τοὺς βοήθησε κι ὁ ἅγιος Θεόδωρος μὲ τὶς πρεσβεῖες του. Καὶ τελειώνοντας τὸν λόγο του ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἅγιο Θεόδωρο καὶ τοῦ λέει: «Ὡς στρατιώτης ὑπερμάχησον, ὡς μάρτυς χρῆσαι τῇ παρρησίᾳ». Λέει, στρατιωτικὸς ἦσουν, βοήθησέ μας τώρα σ' αὐτὲς τὶς δύσκολες ὥρες. Σὰν

μάρτυρας πούχεις θάρρος στὸν Χριστό, χρησιμοποίησε αὐτὸ τὸ θάρρος, αὐτὴ τὴν παρηγοσία.

«Αἴτησον εἰρήνην». Βοήθησε νὰ γλυτώσουμε τὸν πόλεμο καὶ νὰ εἴμαστε σὲ εἰρήνη. Καὶ μετὰ τοῦ λέει: Κι ἐπειδὴ τὰ πράγματα εἶναι δύσκολα, πάρε καὶ κάποια βοήθεια. «Ὑπόμνησον Πέτρον». Φώναξε καὶ τὸν ἀπόστολο Πέτρο νὰ βοηθήσῃ τὴν κατάστασι. «Διέγειρον Παῦλον», φώναξε καὶ τὸν ἀπόστολο Παῦλο. «Ἰωάννην ὁμοίως τὸν θεολόγον καὶ φιλούμενον μαθητὴν». Ζήτησε τὴ συνδρομὴ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Θεολόγου, τοῦ ἀγαπητοῦ μαθητῆ τοῦ Χριστοῦ.

«Ἴν' ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν ἅς συνεστήσαντο μεριμνήσωσιν». Διότι αὐτοὶ ἴδρυσαν τὴν Χριστιανικὴ Ἐκκλησία καὶ νὰ φροντίσθουνε γι' αὐτή. «Ὑπὲρ ὧν τὰς ἀλύσεις ἐφόρεσαν». Γιὰ τὴν ἴδρυσι τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας φορέσανε ἀλυσίδες, ὅπως ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος. «Ὑπὲρ ὧν τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς θανάτους ἤνεγκαν». Καὶ γιὰ τὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, λέει, ὑπέστησαν κινδύνους καὶ θανάτους.

Ἄς δοῦμε μία ἄλλη περικοπὴ. Βλέπετε ἐδῶ ἓνα λογοπαίγνιο πὸ κάνει μία ἀντίθεσι, ἓνα πολὺ ὠραῖο σχῆμα λόγου. Εἶναι ἀπὸ τὴν ὁμιλία στὸν ἅγιο Στέφανο. «Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον». Ὅμιλεῖ γιὰ τοὺς τρεῖς κορυφαίους Ἀποστόλους καὶ στὴ συνέχεια ὁμιλεῖ σὲ μία παράγραφο γιὰ τὸν θάνατο ἑνὸς ἀπὸ τοὺς κορυφαίους ἀποστόλους, τοῦ Ἰακώβου. Ὁ Ἰάκωβος ἦταν ἀδελφός τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ἰάκωβος, Ἰωάννης, υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου. Καὶ ξέρουμε ὅτι ὁ Ἰάκωβος ἀπεκεφαλίσθη ἀπ' τὸν Ἡρώδη. Καὶ λέει τώρα σ' ἓνα σημεῖο τοῦ λόγου του. Ἐνῶ τοῦ ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴ, βιαζόταν νὰ κερδίσῃ τὴν κεφαλὴ. «Ἰάκωβος δὲ

τὴν κεφαλὴν ἀπετέμνετο, τὴν ὄντως αὐτοῦ κεφαλὴν, τὸν Χριστόν, ἀπολαβεῖν ἐπειγόμενος». Τὴν ὥρα, λέει, ποῦ τοῦ ἔκοβαν τὴν κεφαλὴ, σκεφτότανε γρήγορα νὰ τοῦ κόψουν τὴν κεφαλὴ, γιὰ νὰ πάη στὸν Χριστὸ ποῦ εἶναι ἡ κεφαλὴ. Κεφαλὴ ὅλων τῶν Χριστιανῶν εἶναι ὁ Χριστός, ἀπὸ κεῖ παίρνουμε τὶς ἐντολές.

Σ'έναν ἄλλο λόγο «εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Θεόδωρον», στὸν πρόλογο, βλέπει νὰ ἔρχεται πάρα πολὺς κόσμος στὸ προσκύνημα. Ἦταν ἐκεῖ ποῦ μαρτύρησε ἕνα μεγάλο προσκύνημα, ἕνας μέγας ναὸς καὶ εἶχε μαζευτῆ στὴν πανήγυρι ποῦ ἦτανε καὶ χειμῶνας, 7 Φεβρουαρίου, ἀναριθμητὸς λαός. Καὶ κάνει μία ἐρώτησι: «Ἵμεῖς» ἐσεῖς δηλαδή, «ὁ τοῦ Χριστοῦ λαός, τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα, οἱ πανταχόθεν ἀστικοὶ τε καὶ χωρητικοὶ», ἄλλοι λέει ἤρθατε ἀπὸ τὶς πόλεις καὶ ἄλλοι εἶστε ἀγροτικὸς πληθυσμός, «συρρέυσαντες δῆμοι», λαοθάλασσα λέει, «πόθεν λαβόντες τὸ σύνθημα τῆς ὁδοῦ», ποιὸς σᾶς ἔδωσε τὸ σύνθημα νὰ κάνετε τέτοια μεγάλη ὁδοιπορία, «πρὸς τὸν ἱερόν τοῦτον ἐδημαγωγῆθητε τόπον» καὶ νὰ μαζευτῆτε τόσοι πολλοί, λέει, σ'αὐτὸ τὸ ἱερὸ μέρος; Καὶ μᾶς θυμίζει τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ποῦ εἶναι καὶ σήμερα. Γιορτάζει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας στὴν Πάτρα, γιορτάζει ὁ ἅγιος Δημήτριος στὴ Θεσσαλονίκη, κόσμος. «Συρρέυσαντες δῆμοι». Αὐτὰ ποῦ γίνονται τώρα γίνονταν καὶ τότε. Ἡ συνέχεια τῆς παραδόσεως.

Ἐνα ἄλλο σημεῖο εἶναι πάλι ἀπὸ τὸν λόγο στὸν ἅγιο μάρτυρα Θεόδωρο καὶ ἔχει σχέσι καὶ μὲ μία παραβολὴ τοῦ Χριστοῦ. Κι εἶναι πάρα πολὺ χρήσιμο καὶ τελειώνει μ'αὐτό. Καὶ προσέχουμε, λέει, «μή τις πέτρα γένηται καθ' ἡμῶν λειπομένη τῆς πίότητος τῆς ἀληθινῆς δρόσου». Νὰ

προσέξουμε, λέει, νὰ μὴν εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς ψυχῆς μας πετρῶδες καὶ νὰ μὴν μπορῆ νὰ περάσῃ ὑγρασία, δροσία, νερό. «Καὶ ἄρρίζον ἀποδείξῃ τῆς εὐκαρπίας τοῦ λόγου τὴν δύναμιν». Ἄν, λέει, συμβῆ κάτι τέτοιο, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ρίξῃ ρίζες ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μέσα μας καὶ δὲν θὰ ἔχουμε πνευματικὴ καρποφορία, πνευματικὴ εὐκαρπία.

Ἀπ' ἐδῶ μᾶς ἔρχεται στὸν νοῦ ἡ παραβολὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ κάνουμε τὴν σκέψι καὶ λέμε ὅτι ἀκοῦμε τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ κι ἀφοῦ τὸν ἀκούσουμε τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, κάτι πάει καλὰ μέσα μας καὶ λέμε «θὰ προχωρήσω, θὰ πάρω ἀπόφασι, θὰ διορθώσω τὸ ἄλφα, τὸ βῆτα, τὸ γάμμα». Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ τὰ ξεχνᾶμε ὅλ' αὐτά. Καὶ ὅταν τὰ ξεχνᾶμε ὅλ' αὐτά, ὅπως λέει ἐδῶ ὁ θεολόγος ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, δὲν ὑπάρχει πνευματικὴ εὐκαρπία.

Μ' αὐτὰ λοιπὸν τὰ λίγα πού σᾶς εἶπα σήμερα θέλω νὰ βοηθήσουμε τὴν κατάστασι, ὥστε ν' ἀγαπήσουμε τὰ ἔργα τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης καὶ νὰ τὰ μελετᾶμε. Παλιὰ ἦταν πάρα πολὺ δύσκολο, ἔπρεπε κανεὶς νὰ παραγγεῖλῃ στὴν Εὐρώπη, γιὰ νὰ βρῆ τὰ ἔργα του. Τώρα εἶναι πάρα πολὺ εὐκολο. Καὶ ὁ λόγος του, ὅπως εἶπαμε, εἶναι πάρα πολὺ ὁμορφος.

Ἀκοῦτε κι ἓνα τελευταῖο νὰ πῶ. Παρουσιάζει τοὺς ἀποστόλους σ' ἓναν λόγο του στὸν ἅγιο Στέφανο ὅτι στήνουνε παγίδες, οἱ ἀπόστολοι στήνουνε παγίδες, «θήρατρα». Γιατί; Γιὰ νὰ συλλάβουν τὰ ἄγρια θηρία. Νὰ συλλάβουν τοὺς ἀνθρώπους πού 'ναι ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσουνε στὸν Χριστό, γιὰ νὰ τοὺς ἐξημερώσῃ. Κοιτᾶτε τί ὁμορφὴ λογοτεχνικὴ εἰκόνα. «Οἱ Ἀπόστολοι πανταχοῦ πήξαντες τὰ τῆς ἀληθείας θήρατρα», θήρατρα πού ὀδηγοῦν στὴν ἀλήθεια, ὄχι στὸ ψέμα, «ἵνα

συλλαβόμενοι πάσαν ὁμοῦ τὴν ἀνθρωπότητα», νὰ συλλάβουν σ' αὐτὲς τὶς παγίδες τοὺς ἀνθρώπους, «τὴν ὑπὸ κακίας ἠγριωμένην», πὺν εἶναι σὰν ἄγρια θηρία, εἶχε ἀγριέψει ἀπὸ τὴν κακία, «προσαγάγωσιν τῷ ἐξημεροῦντι καὶ σῶζοντι». Αὐτὸς πὺν ἐξημερώνει κι αὐτὸς πὺν σῶζει εἶναι ὁ Χριστός.

Λοιπὸν ἄς φροντίσουμε ὅλοι μας νὰ ἀγαπήσουμε τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, ὥστε αὐτὸς ὁ πλοῦτος πὺν ὑπάρχει νὰ γίνῃ καὶ πλοῦτος δικός μας, νὰ μὴν αισθανώμαστε πνευματικὰ φτωχοὶ καὶ νὰ μᾶς φαίνεται δύσκολη ἢ χριστιανικὴ ζωὴ. Ὅταν δὲν τρεφώμεθα καὶ δὲν χρησιμοποιοῦμε τὶς τροφὲς πὺν μᾶς παραθέτει ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, τότε δὲ τὰ βγάζουμε πέρα. Ὅταν τρεφώμεθα, ὅλα εἶναι εὐκόλα, ὅπως τὸ καρᾶβι, τὸ ἰστιοφόρο, πὺν φύσαγε οὖριος ἄνεμος καὶ δὲν κουραζότανε καθόλου.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ ΟΜΙΛΙΑ 4^η

Συνεχίζουμε τὶς ὁμιλίες γιὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης. Ἐὰν πάῃ κανεὶς σὲ κάποια βιβλιοθήκη καὶ δῆ μία σειρὰ βιβλίων πὺν τιτλοφοροῦνται «θεολογικὰ» καὶ δῆ διάφορα συγγράμματα, ἄρθρα, μονογραφίες, δημοσιεύματα κλπ., θὰ εἶναι πάρα πολλὰ αὐτὰ πὺν ἀναφέρονται στὸ πρόσωπο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης. Ἄς ποῦμε ὑπάρχει ἓνα βιβλίο «Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ ἄνθρωπος», τὸ ὁποῖο ἐξεδόθη τὸ 1966. Αὐτὸ τὸ βιβλίο τώρα ἂν τὸ ἐξετάσουμε, θὰ δοῦμε ὅτι ὅπωςδήποτε μεταξὺ τῶν ἄλλων Πατέρων ἀναφέρεται καὶ στὸ πρόσωπο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης.

Ἔχει ἓνα ἄρθρο ποῦ λέγεται, τιτλοφορεῖται «Οἱ τρεῖς Καππαδόκαι», ἓνα ἄλλο «Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν Γρηγόριον Νύσσης» κι ἓνα ἄλλο «Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὅπως τὸν βλέπει ὁ Jaeger». Ο Jaeger εἶναι ἓνας μέγας ἑλληνοιστῆς τοῦ περασμένου αἰῶνος, ὅ,τι ἔχει σχέσι μὲ τὴν ἀρχαία σοφία καὶ μὲ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ συγγράμματα ἦταν ὅλα στὸ μυαλὸ τοῦ Jaeger. Μεγάλα ὀνόματα τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου, ὅπως ὁ Jaeger, ἔχουν ἀσχοληθῆ μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης.

Γράφει λοιπὸν ἐδῶ σ' ἓνα σημεῖο τὸ σύγγραμμα αὐτὸ γιὰ τὸν Jaeger καὶ γιὰ τὸν Γρηγόριο Νύσσης: «Ὁ διάσημος αὐτὸς ἑλληνοιστῆς ὁ Jaeger, Γερμανός, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀσχολεῖται μὲ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὴν περιφημον «Παιδεία» του – ἓνα μεγάλο σύγγραμμα, «Παιδεία» - ὅπου ἐξετάζει τὰ ἰδανικὰ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐζήτησε νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν βαθυστόχαστον θεώρησίν του μελετῶν τὸ ἰδανικόν τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὅπως παρουσιάζεται ἰδιαιτέρως στὸν Γρηγόριον Νύσσης.

Ἦταν ἀκόμη φοιτητῆς ὁ Jaeger, ὅταν τὸ 1908 ὁ περιφημος Wilamowitz, ὁ μεγαλύτερος Γερμανὸς ἑλληνοιστῆς φιλόλογος τοῦ προπερασμένου αἰῶνος, ὅταν τὸ 1908 ὁ περιφημος Wilamowitz συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ κάνῃ μία editio princeps – μία ἔκδοσι δηλαδὴ ἐπίσημη τῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου Νύσσης. Ἀλλ' εἶχαν πλέον περάσει τὰ χρόνια του καὶ δὲν τοῦ ἦταν δυνατόν νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἓν νέον πεδῖον ἐρεῦνης. Ἡ ἐπιθυμία ὅμως τοῦ σοφοῦ διδασκάλου μεταφυτεύθηκε στὸν νεαρὸν σπουδαστὴν καὶ διάδοχόν του κατόπιν. Ἀπὸ τότε, ὁμολογεῖ, συμπεριέλαβα τὴν μελέτη τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς ζωῆς καὶ σκέψεως στὴ θεώρησί

μου περί του αρχαίου κόσμου. Έτσι ανέλαβα τὸ μεγάλο ἔγχειρημα τοῦ Wilamowitz. Καὶ τὸ μεγάλο ἔγχειρημα, τὸ ὁποῖον ἦταν ἕνας σταθμὸς στὴν φιλολογικὴ ἔρευνα, ἄρχισε σύντομα νὰ πραγματοποιηῆται. Τὸ 1921 ὁ Jaeger ἐξέδωκε στὸ Βερολίνο σὲ δύο τόμους τὰ κύρια δογματικὰ ἔργα τοῦ Γρηγορίου, τὰ «Κατὰ Εὐνομίου» (ὁ Εὐνόμιος ἦταν κάτι σὰν τὸν Ἄρειο καὶ ἀπέριπτε τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ).

Ὅταν ἐπὶ Χιτλερισμοῦ μετέβη στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖς, ἴδρυσε τὸ 1939 τὸ Ἰνστιτοῦτο Κλασσικῶν Σπουδῶν στὸ περίφημο Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ, μὲ κύριο σκοπὸ τὴν κριτικὴ ἔκδοσι τοῦ Γρηγορίου. Περιστοιχιζόμενος ἀπὸ νεαροὺς συνεργάτες του συνέλεξε ἢ φωτογράφησε ἑκατοντάδες χειρόγραφα. (Χειρόγραφα ποὺ ἦταν ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ τὰ ἐξετάσῃ ἕνα ἕνα καὶ νὰ βρῆ τὴν σωστὴ γραφή, ὥστε νὰ κἀν κριτικὴ ἐπακριβῆ ἔκδοσι), τὰ ὁποῖα μελετᾶ ἀόκνως. Προῖον τῶν συστηματικῶν αὐτῶν ἐρευνῶν εἶναι ἡ κριτικὴ ἔκδοσι τῶν ἀπάντων τοῦ Γρηγορίου, τοῦ ὁποίου ὁ τόμος ἐξεδόθη τὸ 1952. Τὸ βιβλίον ποὺ διαβάζω ἐξεδόθη τὸ '66, τώρα ἔχουν ἐκδοθῆ ὅλα τὰ ἔργα κι ἔχουνε κυκλοφορήσει σὲ περίφημη κριτικὴ ἔκδοσι ἀπὸ τὸν Werner Jaeger, τὸν μεγάλο ἑλληνιστὴ τοῦ περασμένου αἰῶνος.

Λοιπόν, ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ποὺ ἀπασχολεῖ τέτοιες μεγάλες μεγαλοφυεῖς ἀπ' τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμον, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὴν πνευματικὴ πρόοδο. Καὶ λέει ὅτι ὁ ἄνθρωπος στὸ θέμα τῆς ἀνόδου πρὸς τὸ θεῖον ἀκολουθεῖ τὴν λεγόμενὴ πνευματικὴ ἐνηλικίωσι. Δηλαδὴ ἀγωνίζεται κι ἔχει μίαν βαθμιαίαν πρόοδο. Ὅπως συμβαίνει ἀντίστοιχα στὴν φυσικὴ ἀνάπτυξι τοῦ ἀνθρώπου. Ἔχουμε τὸ βρέφος, ἔχουμε τὸ νήπιον, τὸ παιδί,

τὸν νεανία, τὸν ἄνδρα. Ἔτσι, λέει, ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ στὴν πνευματικὴ πρόοδο. Ἔχουμε πνευματικὴ ἡλικία. Κι ὅταν φτάση στὴν ἀνδρική ἡλικία, σημαίνει ὅτι ἔχει φτάσει στὴν τελειότητα. Γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ ὅμως χρειάζεται, λέει, κόπος. Εἶναι σὰν νὰ γίνεταί ἕνας νέος ὀλυμπιακὸς ἀγῶνας τοῦ πνεύματος. Καὶ τί συμβαίνει;

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι γεμάτη μὲ πάθη κι ὅταν εἶναι γεμάτη μὲ πάθη, βρίσκεται σὲ πνευματικὴ νηπιότητα. Καὶ πρέπει νὰ αγωνιστῆ νὰ κατανικήσῃ τὰ πάθη, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερία. Ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία ἐγκτεταὶ στὸ νὰ ἀπαλλαγῆ κανεὶς ἀπ' τὰ πάθη. Τὰ πάθη τυραννοῦν τὸν ἄνθρωπο. Λέει κάπου ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης τὴν φράσι «ἡ τυραννοῦσα κακία». Μὲ τὴν κατανίκησι τῶν παθῶν σημειώνεται πνευματικὴ ἀνοδος. Ἔχουμε λοιπὸν νίκη τῶν παθῶν, ἀπουσία τῶν παθῶν κι αὐτὸ ὀνομάζεται «ἀπάθεια», ἀπάθεια στὴν πατερική ὀρολογία. Καὶ ἡ ἀπάθεια σημαίνει ἀληθινὴ ἐλευθερία.

Γιὰ νὰ γίνουν ὅμως αὐτά, γράφει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, χρειάζονται δύο πράγματα. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ γνῶσι τῆς ἀλήθειας, ἡ γνῶσι τοῦ θεοῦ θελήματος. Νὰ γνωρίσουμε τί εἶπε ὁ Θεός, γιὰτί ἐπλασε ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπο, τί θέλει ὁ Θεός ἀπ' τὸν ἄνθρωπο. Νὰ γνωρίσουμε ὄλες τις θεϊκὲς ἀλήθειες. Χρειάζεται ἡ γνῶσι. Μὲ αὐτὴ τὴ γνῶσι διακρίνουμε ποιός εἶναι ἀκριβῶς ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς μας καὶ ποιός εἶν' ὁ σκοπὸς τοῦ πνευματικοῦ μας ἀγῶνος. Γιὰ τὴν γνῶσι μιλάει κι ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος στὴν πρώτη ἐπιστολή του στὸ πρῶτο κεφάλαιο λέει: «Νὰ προσθέσετε στὴν πίστι τὴν ἀρετὴ». Ἀλλὰ δὲν σταματᾷ ἐκεῖ. «Καὶ νὰ

προσθέσετε στήν ἀρετή τῆ γνῶσι». Δηλαδή νά γνωρίζετε ἀκριβῶς τὸ θεῖο θέλημα.

Θυμᾶμαι μία φορὰ ἦτανε νά ἐξομολογηθῆ κάποιος μὲ μία βαρεῖα ἀρρώστεια καὶ φοβήθηκα μὴν πεθάνῃ καὶ τοῦ ἔκανα καὶ μερικὲς ἐρωτήσεις ποὺ δὲν συνηθίζω νά τις κάνω καὶ κάτι ἐκεῖ μὲ τις σχέσεις τοῦ ἀνδρογύνου. Λέει: «Μὰ δὲν ἤξερα ὅτι εἶναι ἀμαρτία αὐτό, μὰ δὲν ἤξερα ὅτι εἶναι ἀμαρτία τὸ ἄλλο». Πρέπει νά μελετοῦμε καὶ νά γνωρίζουμε ποιό εἶναι ἀμαρτία καὶ ποιό δὲν εἶναι.

Καὶ ἐπίσης λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης χρειάζεται κι ἓνα δεύτερο. Ἡ δύναμι τοῦ Πνεύματος. Συνήθως ἔχει αὐτὴ τὴ φράσι: «Ἡ δύναμις τοῦ Πνεύματος». Γιὰ νά ξεριζωθοῦν τὰ πάθη ποῦ χουνε ρίζες βαθειὲς μὲς στήν ψυχὴ χρειάζεται καὶ ἡ βοήθεια ἡ πνευματικὴ, «ἡ δύναμις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτό, λέει γίνεται μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς προσευχῆς. Ἀκοῦστε μία δική του ἔκφρασι: «Ὡστε μὴ δυνατὸν εἶναι διὰ μόνης τῆς ἀνθρωπίνης σπουδῆς καὶ ἀρετῆς ἐκτριψαὶ καὶ ἀνελεῖν τὴν κακίαν (δηλαδή νά τὴν συντριψῆς καὶ νά τὴν ἀφαιρέσῃς) εἰ μὴ τις τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν σύμμαχον (νά ἔχη συμμαχία στὸν ἀγῶνα του τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν) δι' εὐχῆς προσλαβῶν (κι αὐτὴ θὰ τὴν ἀποκτᾷ δι' εὐχῆς, θὰ πῆ διὰ τῆς προσευχῆς) ἐπικρατήσῃ τῆς ἔνδον τυραννοῦσης κακίας»: Κι ἔτσι, λέει, μὲ τὴ δύναμι τὴν πνευματικὴ νά βγάλῃ ἀπὸ μέσα του τὴν κακία τῶν παθῶν ποὺ τὸν τυραννοῦν. Αὐτό εἶναι ἀπὸ ἓνα βιβλίον του ποὺ ὀνομάζεται «Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ»: Δηλαδή, ποιός εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου; Ἡ τελειότητα.

Καὶ σ' ἓνα σημεῖο σὲ ἄλλο λόγο του, στὸ λόγο στήν Ὑπαπαντή, ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: Γιὰ νά μπορέσουμε, λέει, νά

νικήσουμε τὰ πάθη καὶ νὰ φτάσουμε στὴν ἀπάθεια ποὺ σημαίνει στὴν ἐλευθερία, πρέπει νὰ μᾶς βοηθήη «τὸ κράτος τοῦ Πνεύματος». «Τῷ κράτει τοῦ Πνεύματος δυναμούμενοι». Δηλαδή, κράτος σημαίνει δύναμις. Μὲ τὴ δύναμι τοῦ Πνεύματος, μὲ τὴ δύναμι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὴ δύναμι τὴ θεϊκὴ νὰ δυναμώσουμε, ὥστε νὰ νικήσουμε.

Εἶχαμε πεῖ προηγουμένως ὅτι λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δύναμι τοῦ Πνεύματος χρειάζεται καὶ ἡ γνῶσι. Καὶ ποῦ θὰ τὴ βροῦμε τὴν γνῶσι; Ἡ γνῶσι εἶναι πρῶτον στὴν Ἁγία Γραφή. 76 βιβλία ἔχει ἡ Ἁγία Γραφή, Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, καὶ δεύτερον στὰ ἔργα τῶν Πατέρων, ὅπως εἶναι τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου, τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ ἐν προκειμένῳ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης. Καὶ πρέπει νὰ προσέχουμε ὅτι, ἂν κανεὶς δὲν διαβάζη τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὰ ἔργα τῶν Πατέρων, δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ ἐπακριβῶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ κἀνὴ ἀπερισκεψία καὶ ὅ,τι βιβλίον τοῦ πέφτει στὸ χέρι τὸ διαβάζει – καὶ πολλὰ βιβλία ἔχουν μέσα αἰρετικὲς ἰδέες, ἀθεϊστικὲς ἰδέες, ἄλλα ἀνατολίτικες θρησκευτικὲς ἰδέες, γιογκικὰ βιβλία, νεοεποχίτικα κλπ – μπορεῖ νὰ πάθῃ μεγάλη ζημιὰ μὲς στὴν ψυχὴ του.

Μερικοὶ λένε: «Ἐγὼ εἶμαι δυνατός, δὲν φοβᾶμαι». Καὶ ὅμως αὐτὲς οἱ παλικάριές, δὲν σηκώνει ἐδῶ. Βάζει μέσα τὴν σύγχυσι στὸ μυαλὸ ὁ σατανᾶς καὶ μετὰ δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ. Κι εἶναι σὰν νὰ βρῖσκεται σ' ἓνα δάσος καὶ ἐνῶ ἓνα εἶναι τὸ μονοπάτι, ἀπ' τὸ ὁποῖο θὰ βγῆ ἀπὸ τὸ δάσος καὶ τοῦ τὸ δείχνουν οἱ Πατέρες κι ἡ Ἁγία Γραφή, αὐτὸς

μπλέκει με άλλα μονοπάτια και μπαίνει σε σπηλιές και τὸν τρῶνε τὰ θηρία.

Λοιπόν, αὐτὰ εἶχαμε νὰ ποῦμε σήμερα ὅσον ἀφορᾷ τὴ μεγάλη προσωπικότητα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης καὶ καλὸ εἶναι νὰ πάρετε τὰ ἔργα του νὰ τὰ μελετήσετε.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ ΟΜΙΛΙΑ 5^η

[...] μερικὰ Πατερικὰ κείμενα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐκλεκτὰ τοῦ καθενὸς Πατρός. Δηλαδή ἂν ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἔχη κάνει τριακόσια ἔργα, νὰ διαλέξουμε τὰ τρία καλύτερα. Ἡ ὁ ἅγιος Βασίλειος καὶ στὴ Δύσι ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος κλπ. Κι ἔκανε μία σειρὰ περιίπου τριακόσια πενήντα βιβλία, ἢ ὁποῖα ὀνομάστηκε (sources chretiennes) «πηγές Χριστιανικές». Καὶ τὸ πρῶτο πὸν βάλανε, τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ἕνα, ἦταν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, γιὰ νὰ φαντασθῆτε πόσο τὸν ἐκτιμᾷ ὁ κόσμος ὁ θεολογικὸς ὁ Χριστιανικὸς σήμερα.

Στὴν ἐποχὴ του, τὸν τέταρτο αἰῶνα, κυκλοφοροῦσαν κάποιες ιδέες περίεργες. Ἀσχολήθηκε μ'αὐτὲς τὶς ιδέες σὲ μερικὰ του ἔργα. Μία ιδέα πὸν κυκλοφοροῦσε τότε καὶ πὸν κυκλοφορεῖ καὶ σήμερα εἶναι ὅτι ἔλεγαν μερικοὶ ὅτι ὅλα εἶναι γραμμένα ἀπὸ τὴν μοῖρα, τὰ ἄστρα, τὴν ὥρα πὸν γεννήθηκες, ὅπως ἦταν ἐκεῖ οἱ συνδυασμοὶ τῶν ἀστέρων, ἀπὸ κεῖ ἐξαρτᾶται ἡ μοῖρα σου καὶ τὸ ριζικὸ σου καὶ ἡ τύχη σου καὶ πίστευαν ὅλοι στὴ λεγόμενη «εἰμαρμένη». Εἰμαρμένη εἶναι αὐτὸ πὸν λέμε ἐμεῖς μοῖρα. Καὶ μᾶς ἔχει ἀφήσει μία ὁμιλία ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης «Περὶ εἰμαρμένης». Ἐκεῖ ἕνα πρὸς ἕνα ἀντικρούει ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν πὸν πιστεύουν στὴν μοῖρα καὶ στὴ σημασία τῶν ἀστέρων. Δὲν θὰ σᾶς περιγράψω τώρα τί

ἀκριβῶς λέει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος. Θὰ σὰς ἀναφέρω μόνο ἓνα περιστατικό.

Στὰ χρόνια ἐκεῖνα εἶχε γίνεи ἓνας μέγανος σεισμός στὴ Νικομήδεια τῆς Βιθυνίας. Καὶ μαζί μὲ τὸ σεισμό ἔρχεται καὶ πυρκαγιὰ καὶ χιλιάδες κόσμου θανατώθηκαν. Καὶ λέει στὴν ὁμιλία αὐτὴ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, στὴν ὁμιλία «Περὶ εἰμαρμένης», «πῶς κατέστρεψε τελείως καὶ ἀκαριαίως ὁ σεισμός μαζί μὲ τὴν πυρκαγιὰ; Πόσα παιδιά ἦταν ἐκεῖ; Πόσα νήπια; Οἱ μέσης ἡλικίας, οἱ ἡλικιωμένοι, οἱ ἐλεύθεροι καὶ οἱ δοῦλοι, οἱ ἄρχοντες κι οἱ ἀρχόμενοι, οἱ πλούσιοι, οἱ πτωχοί, οἱ ὑγιεῖς, οἱ ἀσθενεῖς, ὅλοι κατεστράφησαν σὲ μία στιγμή τοῦ χρόνου. Ὅλους κατέλαβε ἐξίσου ἢ φωτιά καὶ σ'ὄλους τὰ σπίτια ἔγιναν σάχτη.

Ποῦ εἶναι ὁ συνταιριασμός τῶν ἄστρον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὀρίζουν τις διαφορὲς τῶν βίων εἰς τοὺς ἀνθρώπους; Ἄραγε εἰς ὄλους ἐκείνους τὰς ὀδύνας τῆς γεννήσεως ἔλυσε μία συνάντησις τῶν ἄστρον καὶ εἰς ὄλους τὴν μοῖραν ἐπέβαλεν ὁ Καρκίνος (δηλαδὴ τὸ ζῶδιο), ὅλων αἱ κυρίαὶ διαφοραὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ ἀξιωματῶν ἐπιβεβαιώνουν ὅτι δὲν ἦτο ταυτοχρόνως εἰς τὴν γέννησιν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ μὲν χρόνος τῆς γεννήσεως εἶναι διάφορος δι' ἕκαστον, ἢ δὲ ταυτότης τῶν συμφορῶν καμμίαν παραλλαγὴν δὲν ἐδέχθη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὴν γέννησιν, ἄρα δι' αὐτῶν ἐλέγχεται τὸ ἀστήρικτον καὶ ἀσύστατον τῶν ἰσχυρισμῶν περὶ προρρήσεων.

Δηλαδὴ μᾶς λέει ὅτι ὁ καθένας γεννήθηκε σὲ μία ξεχωριστὴ, στιγμή, ποῦ τ' ἀστέρια ἦταν σὲ μία ξεχωριστὴ σχέσι. Ἐ, ὅλοι αὐτοὶ λέει, οἱ χιλιάδες ποῦ σκοτώθηκαν ἀπ' τὴν φωτιά καὶ πλακώθηκαν ἀπὸ τὸν σεισμό στὴ Νικομήδεια,

όλοι αυτοί το ίδιο ζώδιο είχαν; Δεν καταλαβαίνετε ότι αυτά τα επιχειρήματα που φέρνουνε είναι έντελως αστήρικτα; Η επιχειρηματολογία, λέει, έχει «τὸ ἀπαγὲς καὶ ἀσύστατον». Απαγές θὰ πῆ δὲν ἔχει στηρίγματα ἀλλοῦ καὶ εἶναι ἀσύστατες καὶ ἀβάσιμες ὅλες αὐτὲς οἱ θεωρίες τῶν ἀστρολόγων.

Οἱ Ρωμαῖοι εἶχανε μία μεγάλη μορφή, τὸν Κικέρωνα. Ὅπως ἐμεῖς εἶχαμε τὸν Δημοσθένη, τὸν καλύτερο ρήτορα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, οἱ Ρωμαῖοι εἶχανε τὸν Κικέρωνα, ποῦτανε καὶ σπουδαῖος πολιτικός. Αὐτὸς λοιπὸν εἶχε ἀσχοληθῆ μετέτοιο θέμα, γιατί κι αὐτοὶ τὰ ἴδια λέγανε, τὰ ἄστρα κι ἡ εἰμαρμένη.

Τότε εἶχε γίνει μία μάχη, τὸ 216 π. Χ., ἡ μάχη στὶς Κάννες, περίφημη, ἡ μάχη τῶν Καννῶν. Σ' αὐτὴν τῆ μάχῃ ἔγινε ἡ σύγκρουσι Ρωμαίων καὶ Καρχηδονίων. Πολὺ φοβερὴ μάχη. Οἱ Ρωμαῖοι νὰ φανταστεῖτε εἶχαν 90.000 στρατὸ κι οἱ Καρχηδόνιοι εἶχαν 50.000 στρατό. Κι ἔγινε ἡ μάχη καὶ παθαίνουν πανωλεθρία οἱ Ρωμαῖοι, κάπως τοὺς τύλιξε ὁ Ἀννίβας ἐκεῖ καὶ τοὺς ἔβαλε σ' ἓνα μέρος ποὺ οἱ Ρωμαῖοι δὲν μποροῦσαν ν' ἀπλωθοῦν καὶ νὰ ἐλιχθοῦν. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτανε, ὅταν τελείωσε ἡ μάχη τῶν Καννῶν, 60.000 νεκροὶ καὶ τραυματίες Ρωμαῖοι. Κι ἔλεγε ὁ Κικέρωνας: Γιὰ σταθεῖτε, λέει, ὅλοι αὐτοὶ τὸ ίδιο ζώδιο εἶχανε; Μὰ τί ἀνοησίες εἶν' αὐτὲς ποὺ λέτε ὅτι ὁ κάθε ἕνας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ζώδιο ποὺ θὰ γεννηθῆ; Καὶ ἂν ἦταν ἔτσι, ἔπρεπε ὁ κάθε ἕνας νὰ εἶχε ἓνα ξεχωριστὸ καὶ διαφορετικὸ τέλος ἀπ' τὸν ἄλλον, ὄχι νὰ ἔχουνε τὴν ἴδια τύχη.

Ὅταν βαπτίζωμαστε, λέμε σὲ ἓνα σημεῖο. «Ἀποτάσσομαι τὸν σατανᾶ». Ὅταν λέμε «ἀποτάσσομαι τὸν σατανᾶ», ἐννοοῦμε: Ἀποτασσόμεθα, ἀπαρνούμεθα τὶς

μαγεῖες, τὰ φλυτζάνια, τὶς μαντεῖες, τὰ ταρῶ, τὶς εἰδωλολατρίες, τὶς ἀστρολογίες, ζῶδια, ὅλα αὐτά. Ὅταν δηλαδὴ ἕνας γίνῃ χριστιανὸς καὶ μετὰ ἀρχίζει καὶ γυρίζει σ' αὐτά, εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο σὰν νὰ ξεβαφτίζεται. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ μετανοῇ καὶ νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ αὐτό.

Λένε μερικοὶ ὅμως πὺν ἀσχολοῦνται μ' αὐτὰ «Μερικὲς φορὲς πετυχαίνουν». Ἄμα δοθῆς σ' αὐτά, ἀποκτᾷ δικαιώματα πάνω σου ὁ σατανᾶς καὶ σὲ κάνει ὅπως θέλει. Λέει ὁ ἅγιος Χρυσόστομος τὸ ἐξῆς: Εἶναι ἕνα βασιλόπουλο καὶ τὸ ἀπαγάγουν οἱ ληστές, γίνεται ἀπαγωγή καὶ τὸ πηγαίνουν μέσα στὰ σπήλαιά τους ἐκεῖ, στὰ δάση καὶ τὰ βουνά. Αὐτοὶ ξέρονε πότε θὰ τὸ φονεύσουν τὸ βασιλόπουλο. Κι αὐτοὶ μποροῦν νὰ ποῦν τὴν τάδε μέρα θὰ γίνῃ αὐτό. Προβλέπουν γεγονός, τὸ ὁποῖο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτούς. Ἔτσι, λέει, ὅταν μῆς κι ἐσὺ μέσα σ' αὐτὰ τὰ πράγματα, γίνεσαι δικὸς τους καὶ πετυχαίνουν καὶ μερικά.

Ἐμεῖς δὲν παραδεχόμαστε ἀστρολογίες καὶ ζῶδια, παραδεχόμαστε τὴ Θεία Πρόνοια. Ἡ Θεία Πρόνοια εἶναι πὺν ρυθμίζει τὰ πάντα στὸν Χριστιανό. Καὶ σᾶς ἀναφέρω ἕνα περιστατικὸ γιὰ τὴ Θεία Πρόνοια καὶ τελειώνουμε.

Σ' ἕνα χωριό, ἐπειδὴ ἔχει τύχει νὰ τὸ ζήσω ἀπὸ κοντὰ τὸ περιστατικὸ αὐτό, ἦτανε κάποιος καὶ ζήτησε ἕνα μεγάλο δάνειο. Τοῦ δῶσανε οἱ ἄλλοι, ἢ οἰκογένεια ἕνα μεγάλο δάνειο ἀλλὰ μετὰ ἔγινε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ἔγιναν ἄνω κάτω, ξεχαστῆκαν τὰ πράγματα, περάσανε καμμιά δεκαπενταριά εἴκοσι χρόνια, εἶχε ξεχαστεῖ ἢ ὑπόθεσι. Ἀφοῦ εἶχαν περάσει τόσα χρόνια, ἀπὸ ἕνα διάστημα καὶ πέρα, ἐκεῖνος πὺν χρώσταγε δὲν μποροῦσε νὰ κοιμηθῇ. Κάθε λίγο καὶ λιγάκι τὸν ἔτυπτε ἢ συνείδησι. «Μὰ εἶχα πάρει κάποια χρήματα, πρέπει νὰ τὰ δώσω».

Ἀκόμα καὶ στὸν ὕπνο του ἔβλεπε τὴν ὑπόθεσι αὐτή. Κι ἀναγκάστηκε νὰ πάη νὰ βοῆ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τὰ δώση. Τί ἔγινε ὁμως; Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶχανε ὑποστῆ κάτι ταλαιπωρίες καὶ ἦτανε νὰ παντρέψουν τὴν κόρη καὶ δὲν εἶχανε τίποτε νὰ δώσουν στὴν κόρη. Καὶ ἤρθανε τὰ χρήματα τὴν ὥρα ἀκριβῶς ποὺ τὰ χρειάζονταν οἱ ἄνθρωποι. Βλέπετε λοιπὸν πῶς δουλεύει ἡ Θεία Πρόνοια ἀκόμη καὶ σὲ μερικὲς λεπτομέρειες τοῦ βίου μας.

Αὐτά, νὰ μὴ σᾶς κουράσω περισσότερο, γιατί εἶναι σήμερα βαρὺ τὸ πρόγραμμα βλέπω. Καὶ στὴν ἐπόμενη Κυριακὴ θὰ δοῦμε καὶ μία ἄλλη πλευρὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, ποὺ εἶναι ἓνα μέγας Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας καὶ καλὸ εἶναι νὰ φροντίζετε νὰ πάρετε τὰ ἔργα του καὶ νὰ τὰ μελετήσετε, διότι εἶναι σὰν νὰ τρῶμε μία τροφή πάρα πολὺ δυναμωτικὴ μὲ πολλὰ βιταμῖνες καὶ νὰ μὴν πάθουμε καμμιὰ ἀβιταμίνωσι. Αὐτὰ γιὰ τὸν ἅγιον Γρηγόριον Νύσσης.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ ΟΜΙΛΙΑ 6^η

Ἦταν μία πιστὴ οἰκογένεια καὶ εἶχε ἀνέχεια καὶ πάρα πολλὰ προβλήματα. Καὶ διεπίστωσε ὅτι ὑπῆρχε κάποια διαθήκη, διαθήκη ἀπὸ κάποιον συγγενῆ καὶ ἐδικαιοῦτο κτήματα, οἰκόπεδα, χρήματα κλπ. καὶ ξαφνικὰ κατάλαβαν ὅτι εἶναι πάρα πολὺ πλούσιοι, ποὺ δὲν τὸ ξέφανε.

Ἦτσι εἶναι τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν προκειμένῳ τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Εἶναι ἓνας πατρογονικὸς πλοῦτος, ἓνας θησαυρὸς

πολύτιμος καὶ πρέπει αὐτὸν τὸν θησαυρὸ κι αὐτὸν τὸν πλοῦτο νὰ τὸν μελετοῦμε. Νὰ μελετοῦμε τὰ πολυάριθμα ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης. Καὶ ἄς περιδιαβάσουμε λίγο σήμερα σὲ μερικὲς ἀπὸ τὶς πολλὲς ὁμιλίες του.

Ἔχει γράψει μία ὁμιλία ποὺ λέγεται «Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς ἑξαήμερου». Σ' αὐτὴ τὴν ὁμιλία ἀσχολεῖται μὲ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ λέει: Ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε ὁ κόσμος ὑπῆρχε ἓνα ποσὸν νερὸ στὴ θάλασσα. Αὐτὸ τὸ ποσὸ νερὸ ποῦναι στὴν θάλασσα μπορούσε μὲ τὸ διάβα τῶν αἰώνων νὰ μικρύνη, νὰ ἐξαφανιστῇ. Κι ὅμως, λέει, διατηρεῖται πάντα τὸ ἴδιο. Ἐξατμίζεται, βροχές, πηγές, ποταμοί, πάλι βρίσκεται στὸ ἴδιο ἐπίπεδο. «Ἀλλὰ μὴν διὰ παντὸς ὀρῶμεν τὴν θάλασσαν ἐν τῷ ἴσῳ πλημμύρουσαν καὶ τῶν ποταμῶν τὴν φορὰν ἐν τοῖς ἰδίοις μένουσαν μέτροις». Εἶναι λέει φτιαγμένα πάρα πολὺ ὁμορφα ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ δὲν ἔχουμε προβλήματα.

Ξεφυλλίζουμε ἓνα ἄλλο ἔργο του ποὺ λέγεται «Πασχαλινὴ ὁμιλία», «Λόγος εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα». Κι ἐκεῖ ἀναφέρει ὅτι στὴ Γένεσι ἀναφέρονται οἱ τέσσερις ποταμοὶ τοῦ παραδείσου. Ὁ Τίγρης, ὁ Εὐφράτης, ὁ Φισῶν κι ὁ Γεῶν. Καὶ λέει ὅτι οἱ τέσσερις ποταμοὶ τοῦ παραδείσου εἶναι μία προεικόνισι. «Πάλιν ἢ τοῦ παραδείσου πηγὴ ἢ τετραχῆ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν ποταμῶν μεριζομένη». Προεικονίζει, λέει, τοὺς εὐαγγελικοὺς ποταμούς, τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια. Κι ὅπως οἱ τέσσερις ποταμοὶ πότιζαν τὸν παράδεισο, «τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια ἅπαν ποτίζουν τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας» «Ὡς καὶ μεθύει ἡμῶν τοὺς αὐλακας τῶν ψυχῶν». Καὶ πέφτει μέσα στὸ χῶμα, λέει, τὸ νερὸ αὐτό, καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ σπείρεται καὶ ἀυξάνεται καὶ γεμίζουμε ἀπὸ ἀρετές.

Μία ἄλλη ὁμιλία του πού τιτλοφορεῖται «Εἰς τὴν Ἀνάληψιν» λέει τὰ ἑξῆς λόγια: Γιατί ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος, γιατί ἦρθε ἐδῶ στὴ γῆ; Γιατί παρουσιάστηκε; «Ἴνα σὲ τῶν βαράθρων τῆς ἁμαρτίας ἐκβαλὼν ἐπὶ τὸ ὄρος ἀγάγη τῆς βασιλείας». Ἐπεσες, λέει, πάρα πολὺ χαμηλὰ καὶ ἦρθε γιὰ νὰ σὲ ἀνεβάσῃ πολὺ ψηλά. «Ὀχῆματι πρὸς τὴν ἄνοδον τὴν εἰς ἀρετὴν πολιτείαν χρῆσάμενος». Καὶ πῶς θὰ σὲ ἀνεβάσῃ πολὺ ψηλά; Θὰ σὲ ἀνεβάσῃ, λέει, μὲ τὸ νὰ σοῦ μάθῃ ποιὲς εἶναι οἱ ἀρετές. «Οὐ γὰρ ἔστιν ἀνελθεῖν ἐπὶ τὸ ὄρος ἐκεῖνο, εἰ μὴ τις ταῖς ἀρεταῖς συνοδεύσειεν». Πρέπει, λέει, ἦρθε νὰ σοῦ πῆ ποιὲς εἶναι οἱ ἀρετές, νὰ ἐφαρμόσῃς αὐτὲς τὶς ἀρετές, γιὰ ν' ἀνέβῃς πάλι ψηλά, γιατί κατέβηκες πολὺ χαμηλά.

Υπάρχει μία ἄλλη ὁμιλία του πού ὀνομάζεται «Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου». Ἐκεῖ ἀναφέρεται γιὰ τὴν ψυχὴ, γιὰ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ λέει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἰκονίζεται μὲ αὐτοὺς πού ἀσχολοῦνται μὲ τὴν αὐλητικὴ τέχνη. Ἐχουμε, λέει, αὐτὸν πού παίζει τὴ φλογέρα κι ἔχουμε καὶ τὴ φλογέρα, τὸν αὐλό. Αὐτὸς πού παίζει τὴ φλογέρα εἶναι ἡ ψυχὴ, εἶναι ὁ νοῦς καὶ τὸ ὄργανο τὸ μουσικὸ εἶναι τὸ σῶμα. «Καθάπερ τί μουσικὸν ὄργανον ἅπαν τὸ σῶμα δεδημιούργηται». Καί, λέει, ὅταν χαλάσῃ ἡ φλογέρα, ὅσο καὶ καλὸς νὰ εἶναι αὐτὸς πού παίζει τὴν φλογέρα, δὲν μπορεῖ ν' ἀποδώσῃ. Ἔτσι, λέει, κι ὅταν συμβῆ νὰ ἔχουμε κάποια βλάβη στὸ σῶμα. «ἐπὶ δὲ τῶν ἀσθενούντων δέξασθαι τὴν τεχνικὴν αὐτοῦ κίνησιν ἀπρακτος καὶ ἀνενέργητος ἔμεινε». Ὅσο δηλαδὴ καὶ καλὸς νὰ εἶναι ὁ νοῦς μας, ἅμα πάθῃ κάτι τὸ σῶμα, δὲν μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθῇ ὅπως πρέπει, ὅπως ἅμα χαλάσῃ ἡ φλογέρα, δὲν μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ μελωδία.

Σὲ μία του ὀμιλία ποὺ ἀσχολεῖται πάλι μὲ τὰ ἴδια θέματα, ἀσχολεῖται μὲ τὸ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν». Καὶ σὲ μία στιγμή λέει τὸ κείμενο. Θὰ κατασκευάσουμε ἄνθρωπο, λέει ὁ Θεός, ἡ Ἁγία Τριάδα, «καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων, τῶν θηρίων τῆς γῆς, τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, τῶν πτηνῶν, τῶν ἔρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς». Λέει, θὰ κατασκευάσουμε ἄνθρωπο ὄχι γιὰ κανέναν ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ εἶναι ἀρχηγός. Νὰ εἶναι ἀρχηγός στοὺς ἰχθύς, στὰ θηρία τῆς γῆς, στὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ, στὰ κτήνη, στὰ ἔρπετά. Καὶ λέει ὅτι ἓνα ἰδίωμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι «τὸ ἀρχικόν». «Ἀρχικόν εἶ ζῶον, ἄνθρωπε». Δηλαδή, ἐσύ, ἄνθρωπε, φτιάχτηκες ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ εἶσαι ἀρχηγός καὶ νὰ κυριαρχῆς. Καὶ μετὰ κάνει μία παρατήρησι καὶ βλέπει τοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἶναι ὑποδουλωμένοι στὰ πάθη.

Καὶ λέει: «Ἀρχικόν εἶ ζῶον, ἄνθρωπε, καὶ τί δουλεύεις πάθει; Τί σεαυτοῦ τὸ ἀξίωμα καταβάλλεις καὶ δοῦλος γίνῃ τῆς ἁμαρτίας; Διατί σεαυτὸν ποιεῖς αἰχμάλωτον τοῦ διαβόλου;» Λέει, σ' ἔφτιαξε ὁ Θεός νὰ εἶσαι κυρίαρχος κι ἐσύ εἶσαι ὑποδουλωμένος στὰ πάθη. Κι αὐτὸ τὸ ἀξίωμα ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ Θεός τὸ ρίχνεις κάτω μὲ τίς ἁμαρτίες ποὺ κάνεις καὶ γίνεσαι αἰχμάλωτος τοῦ διαβόλου, αἰχμάλωτος τῶν πονηρῶν πνευμάτων. «Ἀρχων κτίσεως ἐχειροτονήθης καὶ ἀπέρριψας τὴν σεμνότητα τῆς ἑαυτοῦ φύσεως». Ἐσένα, λέει ὁ Θεός σὲ ἔκανε ἀρχηγὸ τῆς κτίσεως, σὲ χειροτόνησε, σὲ καθιέρωσε. Καὶ σύ, λέει, αὐτὸ ποὺ σοῦ ἔδωσε τὸ ἀπορρίπτεις. Στὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὑπῆρχε ἀκόμη ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας καὶ λέει: «Ἄν ἐσύ εἶσαι δοῦλος κι ἔχεις ἓνα ἀφεντικὸ καὶ τὸ ἀφεντικὸ εἶναι δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἀκολασίας καὶ λοιπά, στὴν οὐσία αὐτὸς

εἶναι δούλος. Ἄν ἐσὺ εἶσαι κυρίαρχος στὰ πάθη σου, ἐσὺ εἶσαι τὸ ἀφεντικό».

Γιὰ νὰ μὴν σᾶς κουράσω περισσότερο, τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης εἶναι ἕνας πλούτος μέγας καὶ πρέπει νὰ τὰ διαβάσουμε. Εἶναι σὰν ἐκεῖνον ποὺ βρῆκε τὴ διαθήκη καὶ τὸν ἔκανε πλούσιο. Νὰ τὰ μελετήσουμε, ἔχουν μεταφραστῆ σὲ πάρα πολλές γλώσσες, μεγάλοι ἐπιστήμονες κάνουν συνέδρια κι ἀπ' αὐτὰ τὰ λίγα ποὺ σᾶς διάβασα καταλαβαίνετε πῶς μελετᾶ τὰ διάφορα θέματα.

Νὰ διαβάζουμε τὰ πατερικὰ κείμενα νὰ γεμίζη τὸ μυαλό μας. Νὰ κάνουμε προσευχές συνέχεια, γιὰ νὰ προστατεύουμε καὶ τὸν ἑαυτό μας καὶ τοὺς ἄλλους. Καὶ νὰ θυμώμαστε κι ὅλους τοὺς ἄλλους. Νὰ δίνουμε ὀνόματα νὰ τὰ μνημονεύη ὁ ἱερέας, νὰ λέμε: «Ἄς κάνουμε προσευχὴ γιὰ τὸν τάδε, γιὰ τὸν τάδε», γιατί ὑπάρχουν καὶ διάφορες κακὲς ὥρες, ποὺ λέμε. Κι ὅταν εἶναι ἀπροστάτευτος ὁ ἄλλος, μπορεῖ νὰ πάθη ἕνα κακό, μπορεῖ ἀπὸ τὴ μία στιγμή στὴν ἄλλη νὰ συμβῆ τὸ πιὸ φοβερό.

Θυμοῦμαι μία φορὰ μοῦ ἔλεγε ἕνας, ἐκεῖ ποὺ καθόταν στὰ καλὰ καθύμενα, πάει νὰ σκουπίση τὴ μύτη του καὶ μπλέκεται τὸ αὐτὸ καὶ πηγαινε τὸ περιεχόμενο τῆς μύτης πάει νὰ τὸ καταπιῆ, θὰ πέθαινε ἐκεῖνη τὴν ὥρα. Κακιὰ ὥρα. Μπορεῖ κάποιος νὰ τὸν μισοῦσε, κάποιος νὰ τὸν καταριέται, κάποιος νάχη πάει στίς μάγισσες, γι' αὐτὸ νὰ ὀπλιζώμαστε μὲ τὰ ὅπλα τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴ μελέτη τῶν Πατέρων, μὲ τίς προσευχές, μὲ τὴν Θεία Λειτουργία, μὲ τὴν μνημόνευσι, νὰ προστατεύουμε ὅλους. Κι ὅταν εἶναι ἕνας ἱερέας, καλὸν εἶναι νὰ μνημονεύη πάρα πολλὰ ὀνόματα, νὰ τοὺς καλύπτῃ ὅλους καὶ νὰ τοὺς προστατεύῃ ἀπ' τίς κακὲς ὥρες. Αὐτὰ εἶχαμε νὰ ποῦμε γιὰ σήμερα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ ΟΜΙΛΙΑ 7^η

Συνεχίζουμε τις όμιλίες για τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης. Οί τρεις μεγάλοι Καππαδόκες έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην ιστορία και στην εξέλιξη της Χριστιανικής Έκκλησίας και της θεολογίας. Ο πρώτος μεγάλος Καππαδόκης ήταν ο Μέγας Βασίλειος. Ο Μέγας Βασίλειος ξεπερνά τους άλλους δύο, τον Γρηγόριο τον Θεολόγο και τον Γρηγόριο Νύσσης, στο θέμα της Έκκλησιαστικής δράσεως. Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος υπερέχει στην κατάρτιση την θεολογική. Ο Γρηγόριος Νύσσης υπερέχει των άλλων δύο Καππαδοκών στη φιλοσοφική σκέψη.

Είναι ενδοστρεφής φύσις, εξετάζει σε βάθος τα θέματα και έχει απεριόριστη αγάπη προς την έρευνα και μάλιστα ο άγιος Γρηγόριος Νύσσης προσπαθεί και μάλιστα στα θεολογικά δόγματα να δώσει μία λογική βάση. Αφιερώνει σ' αυτά δηλαδή τη λογική εξερεύνηση.

Άς πούμε: ο Πατέρας γεννά τον Υίο. Βρίσκει και κάποια λογική βάση σ' αυτό το θέμα. Ο Πατέρας είναι σαν τον νοῦ μας. Απ' το νοῦ μας συνεχώς γεννῶνται σκέψεις λογικές σκέψεις, ο λόγος, ο λόγος ο ενδιάθετος και μετά έχουμε και τον λόγο τον προφορικό. Ο νοῦς γεννάει και ο λόγος γεννιέται. Έτσι λοιπόν ο Πατέρας είναι σαν τον νοῦ και ο Υίος είναι σαν τον λόγο που γεννιέται, γι' αυτό και ονομάζεται Λόγος. «Εν αρχῇ ἦν ὁ Λόγος» ο μονογενής Υίος και Λόγος του θεοῦ. Βέβαια, ο νοῦς είναι κάτι διαφορετικό και οί λογικές σκέψεις και ο λόγος που βγαίνει είναι κάτι διαφορετικό, αλλά είναι και κάτι συγγενικό. Έτσι ακριβῶς διαφέρει ο Πατέρας με τον Υίο, αλλά και σε πολλά σημεία δὲν διαφέρουν.

Βλέπουμε λοιπόν, βρίσκει λογική ἐξήγησι καὶ κάνει μία λογική ἐξερεύνησι στὰ δόγματα. Καὶ τονίζει πάρα πολὺ τὴ λογική καὶ θεωρεῖ ὅτι ἡ λογική εἶναι ἓνα δῶρο τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀπὸ τὰ τρία μέρη, στὰ ὁποῖα χωρίζεται ἡ ψυχὴ, τὰ ὁποῖα ἔλεγε κι ὁ Πλάτωνας, τὸ λογιστικό, τὸ θυμοειδὲς καὶ ἐπιθυμητικό, τὸ λογιστικό, λέει, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ εἰκονίζει πιὸ πολὺ στὸν ἄνθρωπο τὴ θεία εἰκόνα. Διότι ὑπάρχει ἡ λογική στὸν ἄνθρωπο, ὑπάρχουν καὶ οἱ λογικὲς σκέψεις, κάτι ποὺ δὲν ὑπάρχει στὰ ζῶα. Στὰ ζῶα δὲν ὑπάρχει ἡ θεία εἰκόνα.

Μᾶς ἔχει ἀφήσει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης μία μεγάλη ὁμιλία ποὺ λέγεται «Λόγος Κατηχητικὸς ὁ μέγας». Καὶ σ' αὐτὴ τὴν ὁμιλία παρουσιάζει κάπως συστηματικὰ τὰ βασικὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Τί πρέπει νὰ πιστεύη ὁ Χριστιανός. Καὶ προσπαθεῖ νὰ τὰ θεμελιώσῃ καὶ λογικὰ ὅσο γίνεται. Μιλᾷ γιὰ τὴν ὑπαρξί τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὸ Τριαδικὸ δόγμα καὶ γιὰ διάφορα σωτηριολογικὰ θέματα, ὅπως γιὰ τὴν Ἐνανθρώπησι τοῦ Χριστοῦ, γιὰ τὴ Βάπτισι, γιὰ τὴ Θεία Εὐχαριστία, γιὰ τὴν Ἀνάστασι, γιὰ τὴν Κρίσι. Ὅταν ἀκοῦμε ὁμιλίες γιὰ τὴν ὑπαρξί τοῦ Θεοῦ, παρουσιάζει τὴν ὑπέροχη τάξι καὶ ἀρμονία ποὺ ὑπάρχει στὸν κόσμος, ἡ ὁποῖα τάξι προϋποθέτει καὶ κάποιον ταξιθέτη.

Αὐτὸ τὸ ἔργο «Λόγος κατηχητικὸς ὁ μέγας» εἶναι πάρα πολὺ σπουδαῖο, τρία τέτοια ἔργα ὑπάρχουν στὴν γραμματεία τὴν Πατερική. Τὸ ἓνα εἶναι τοῦ Ὁριγένους «περὶ Ἀρχῶν», ποὺ ἦταν μέγας Ἀλεξανδρινὸς διδάσκαλος, τὸ δεύτερο εἶναι τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ποὺ λέμε καὶ τὸ τρίτο εἶναι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως». Προσπαθοῦν τὰ

δόγματα πού πιστεύουμε νά τὰ παρουσιάσουν σέ μία συστηματική συγγραφή.

Λοιπόν, «Λόγος κατηχητικός ό μέγας». Ἄς πάρουμε δύο τρεῖς παραγράφους νά τις παρουσιάσουμε, γιά νά δοκιμάσουμε κάτι ἀπό τò σύγγραμμα αὐτò τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης. Λέει σ'ένα σημειò: «πᾶσαν δύναμιν ποιητικὴν ἐμπεριληφώς, μᾶλλον δὲ αὐτοδύναμις ὦν, (ὁ Θεὸς δηλαδή) καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν τὴν ὀρμὴν ἔχων καὶ πᾶν ὅ,τιπερ ἂν θελήσῃ κατεργαζόμενος». Λέει ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει μέσα του δύναμι δημιουργική. Εἶναι ὁ ἴδιος δύναμι, αὐτοδύναμις. Καὶ ἐπίσης ἔχει μία κίνησι πρὸς τò νά πράττῃ τò ἔργο τò ἀγαθὸν, «καὶ πᾶν ὅ,τιπερ θελήσῃ κατεργαζόμενος». Ἐκεῖνο πού θέλει ἔχει τὴ δύναμι νά τò διαπράξῃ «τῶ σύνδρομον ἔχειν τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν».

Ἀπ'τὴν μία μεριά εἶναι ἡ θέλησις, θέλει κανεὶς κάτι. Ἀπ' τὴν ἄλλη ὅμως πρέπει νά ὑπάρχῃ καὶ δύναμις, νά μπορέσῃ νά τò δημιουργήσῃ αὐτò τò κάτι. Στὸ Θεό, λέει, ὑπάρχει «σύνδρομος ἡ δύναμις τῇ βουλήσει». «οὐ καὶ τò θέλημα καὶ ἔργον ἐστίν», ἐκεῖνο πού θὰ τò θελήσῃ ὁ Θεὸς ἀμέσως καὶ γίνεται. «ἡ τῶν ὄντων ζωὴ, παρ' οὐ καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς τò ζῆν παρήχθη, πᾶσι τοῖς καλλίστοις θεοειδῶς κεκοσμημένος». Θέλησε νά δημιουργήσῃ τὸν ἄνθρωπο, ὄντως καὶ τὸν δημιούργησε καὶ τὸν στόλισε μὲ τέτοια στολῖδια θεϊκά.

Ἐδῶ παρουσιάζει μία μεγάλη διαφορὰ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἐμεῖς θέλουμε κάτι, ἀλλὰ πολλές φορές αὐτò πού θέλουμε δὲν μποροῦμε νά τò κάνουμε. Μπορεῖ νά θέλουμε νά πετάξουμε, δὲν μποροῦμε νά τò κάνουμε. Ἡ θέλουμε νά περπατήσουμε πάνω στὰ κύματα καὶ νά μὴν βουλιάζουμε. Δὲν μποροῦμε νά τò κάνουμε. Ὁ Χριστὸς

είδατε, θέλησε νὰ περπατήσῃ πάνω στὰ κύματα, περπάτησε. Ἐμεῖς λοιπὸν αὐτὰ ποὺ θέλουμε δὲν μπορούμε καὶ νὰ τὰ κάνουμε. Ἐδῶ εἶναι μία μεγάλη διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό. Ὅτι θελήσει ὁ Θεός, αὐτὰ καὶ τὰ πραγματοποιεῖ.

Σ' ἓνα ἄλλο σημεῖο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ λόγου ἀσχολεῖται ὁ ἅγιος Γρηγόριος μὲ τὸ ἐξῆς θέμα. Λένε μερικοί: Μά, ὁ Θεός ἔχασε τὸ ἄπειρο μεγαλεῖο του, ἔγινε ἓνας ταπεινὸς ἄνθρωπος καὶ περπάτησε ἐδῶ στὴ γῆ καὶ ταλαιπωρήθηκε, μὰ ταιριάζει αὐτὸ στὸν Θεό; Αὐτὸ εἶναι ἀταίριαστο γιὰ τὸν Θεό, αὐτὸ εἶναι ἀναξιοπρεπὲς γιὰ τὸν Θεό. Καὶ ἀπαντᾷ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης σ' αὐτὸ τὸ συγκεκριμένο θέμα.

Λέει: «Εἰ οὖν Θεὸς μὲν ἡ ἀληθῆς ἀρετῆ, φύσις δέ τις οὐκ ἀντιδιαφεῖται τῇ ἀρετῇ, ἀλλὰ κακία». Ἡ φύσις, ἅς ποῦμε ἡ φύσις ἡ ἀνθρώπινη, ὅπως εἶναι πλασμένος ὁ ἄνθρωπος, δὲν εἶναι κάτι ποὺ πάει κόντρα στὴν ἀρετῆ. Ἀλλ' αὐτὴ ποὺ πάει κόντρα στὴν ἀρετῆ εἶναι ἡ κακία. «Θεὸς δὲ οὐκ ἐν κακία, ἀλλ' ἐν ἀνθρώπου γίνεται φύσει». Ὁ Θεός, λέει, φόρεσε τὴν ἀνθρώπινη φύσις, δὲν φόρεσε τὴν κακία. «Μόνον δὲ ἀπρεπὲς καὶ αἰσχρὸν τὸ κατὰ κακίαν πάθος, ἐν ᾧ οὔτε γέγονεν θεὸς οὔτε τοῦ γενέσθαι φύσιν ἔχει». Δηλαδή λέει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύσις εἶναι καλή. Ἄν τὸ θελήσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ διαπραττῇ τὸ κακό, εἶναι ἄλλη ὑπόθεσις αὐτῆ. Ὁ Θεός λοιπὸν ὅταν ἐνανθρώπησε, πῆρε τὴν ἀνθρώπινη φύσιν καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύσις δὲν εἶναι κάτι τὸ κακό κι ἔτσι δὲν ὑπάρχει λόγος, γιὰ νὰ κατηγορῆται ὁ Θεός γι' αὐτὸ τὸ θέμα.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴ λογικὴ, τὴ διανοητικὴ, τὴν ἰκανότητα νὰ μαθαίνει, νὰ γνωρίζει. Ἐχει τὴν ἰκανότητα ὁ

ἄνθρωπος, αὐτὸ πού λέει «τὸ τῆς ἐπιστήμης δεκτικόν». Αὐτὰ εἶναι στὴ φύσι τοῦ ἀνθρώπου κι αὐτὰ εἶναι πού ξεχωρίζουν τὸν ἄνθρωπο. Αὐτά, λέει, δὲν εἶναι τίποτε τὸ κακό. Δὲν εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀρετὴ. Γι' αὐτό, λέει, μὴν κατηγορήτε τὸν Θεὸ πού ἔγινε ἄνθρωπος.

Μία ἄλλη ἐρώτησι, ἡ ὁποία κυκλοφοροῦσε στοὺς διαφόρους καὶ στὴν ὁποία ἀπαντᾷ στὸν Κατηχητικὸ τὸν μέγα. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος λέει τὸ ἑξῆς: Γιατί ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲν τοὺς κἄναν ὅλους Χριστιανούς; Τρεῖς χιλιάδες Χριστιανούς καὶ δὲν τοὺς ἔκανε ὅλους; Γιατί νὰ μὴν δεχθοῦν ὅλοι τὴν πίστι; Καὶ ἀπαντᾷ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης: διότι δὲν ἔπρεπε νὰ παραβιαστῇ ἡ θέλησι τοῦ ἀνθρώπου, «ποῦ τοίνυν ἐν τούτοις τὸ αὐτεξούσιον;» Ἐάν, λέει, γινότανε κάτι τέτοιο καὶ μὲ τὸ ζόρι τοὺς ἔκανε ὅλους Χριστιανούς, ποῦ ὑπάρχει ἡ ἐλευθερία, ποῦ ὑπάρχει τὸ αὐτεξούσιο τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖο δὲν τὸ ἔχουν τὰ ζῶα, τὸ ἔχει μόνο ὁ ἄνθρωπος; «ποῦ δὲ τῶν κατορθούντων ὁ ἔπαινος;» Καὶ πῶς θὰ ἐπαινεθῇ κάποιος, ἂν μὲ τὸ ζόρι ἔκανε κάτι;

«Μόνων γὰρ τῶν ἀψύχων καὶ τῶν ἀλόγων ἐστὶ τῶ ἀλλοτρίῳ βουλήματι πρὸς τὸ δοκοῦν περιάγεσθαι». Ὅταν, λέει, μὲ τὸ ζόρι γίνεται κάτι, αὐτὸ παραπέμπει στὰ ἄψυχα καὶ στὰ ἄλογα. Παίρνουμε ἓνα μάρμαρο ἀπὸ τὴν Πάρο, τὸ πηγαίνουμε στὴν Ἀθήνα καὶ κάνουμε ἓνα καλὸ ἀγαλμα. Ἄψυχο εἶναι αὐτό, μὲ τὸ ζόρι τὸ πήραμε, τὸ πήγαμε, οὔτε ἀξιέπαινο εἶναι τὸ μάρμαρο οὔτε ἀξιοκατάκριτο. Παίρνει ἓνας ἓνα ἄλογο καὶ τὸ ζεύει σ' ἓνα ἀμάξι καὶ σύρει τὴν ἄμαξα. Δὲν ἔκανε τίποτε καλὸ τὸ ἄλογο, τὸ θέλησε ὁ ἰδιοκτῆτης καὶ τὸ ἔκανε. Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸ

αυτεξούσιο. Άμα με τὸ ζόρι τὸν κάνης νὰ γίνη καλός, δὲν ἔχει καμμία ἀξία.

Ἄν λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος Πέτρος με τὴν δύναμι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοὺς ἔκανε, ἂν ἀκούγανε δέκα χιλιάδες τὸ κήρυγμα, τοὺς ἔκανε δέκα χιλιάδες Χριστιανούς με τὸ ζόρι, δὲν εἶχε καμμία ἀξία αὐτό, γιατί δὲν τὸ θέλησαν, δὲν ἔγινε με τὴ θέλησί τους. Κι ἐπειδὴ λοιπὸν πάντα ὑπάρχει τὸ αυτεξούσιο, πᾶνε μερικοὶ καὶ λέει ἐγὼ δὲν θέλω νὰ, ἐγὼ δὲν τὸν πάω στὸν Χριστὸ δὲν τὸν θέλω, δὲν θέλω τὴ Χριστιανικὴ ζωὴ, θέλω νὰ ζήσω ἐλεύθερα, θέλω νὰ κάνω ὅ,τι μοῦ καπνίση, θέλω νὰ αισθάνωμαι ὅπως αισθάνομαι, δὲν τὸν θέλω τὸν Χριστιανισμό. Καὶ σοῦ λέει κι ὁ Χριστός, «Ἄφοῦ δὲν θέλεις, μὴν τὴν ἀκολουθῆς, ἐγὼ δὲν εἶμαι ὑποψήφιος βουλευτῆς νὰ μαζεύω ψήφους».

Λοιπὸν, ἓνα ἄλλο θέμα. Ἀσχολεῖται λίγο με τὸ σταυρικὸ θάνατο. Καὶ σ'ἓνα σημεῖο ἀσχολεῖται με τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ, ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης στὸ λόγο Κατηχητικὸ τὸν μέγα. Καὶ λέει στὸ Σταυρὸ συμβαίνει τὸ ἐξῆς «ὡς ἐκ τοῦ μέσου, καθ' ὃ πρὸς ἑαυτὸν συνάπτεται, τέσσαρας ἀριθμεῖσθαι τὰς προβολάς». Ἔχουμε ἓνα κεντρικὸ σημεῖο κι ἀπὸ ἐκεῖ προβάλλουν τέσσεροι κλάδοι, ἀλλὰ ἓνα σημεῖο κεντρικὸ πὸν τὰ ἐνώνει ὅλα. Κι αὐτὸ εἶναι μία ὠραία παρατήρηση πὸν κάνει.

«Ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ» δηλαδὴ ὁ Χριστός, ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, «ἐν τῷ καιρῷ τῆς κατὰ τὸν θάνατον οἰκονομίας διαταθεις ὁ τὸ πᾶν πρὸς ἑαυτὸν συνδέων καὶ συναρμόζων». Ὁ Χριστός μᾶς λέει πᾶνω στὸν Σταυρὸ αὐτὸ πὸν δείχνει τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ παρουσιάζεται ὅτι τὸ ἐκτελεῖ ὁ Χριστός. Τί κάνει τὸ κεντρικὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ; Ἐνώνει τὰ τέσσερα ἄκρα. Ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, λέει, «πρὸς ἑαυτὸν

συνδέων τὲ καὶ συναρμόζων». Ἐνώνει, συνδέει, συναρμόζει «τὰς διαφόρους τῶν ὄντων φύσεις πρὸς μίαν σύμπνοιάν τε καὶ ἁρμονίαν». Τὰ διάφορα πράγματα, τὰ διάφορα ὄντα, τὶς διάφορες τῶν ἀνθρώπων φύσεις, ὅλα, λέει, τὰ συνδέει καὶ τὰ συναρμόζει «πρὸς μίαν σύμπνοιάν τε καὶ ἁρμονίαν δι' ἑαυτοῦ συνάγων». Λέγει γιὰ τὰ ὄντα. Τὰ ὄντα λέει ἄλλα βρίσκονται πάνω, ἄλλα βρίσκονται κάτω, ἄλλα βρίσκονται ἀπ' τὶς πλευρές. Ἦε, ὁ σταυρὸς κοιτάζει πρὸς τὰ πάνω κοιτάζει καὶ πρὸς τὰ κάτω, κοιτάζει καὶ μὲς στὸ κεντρικὸ σημεῖο. Καὶ θέλει νὰ πῆ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ συνδέων καὶ ὁ συναρμόζων.

Καμμιά φορὰ λέει ἕνας: «πέθανε ὁ δικός μου, νὰ κάνης μία προσευχή, πῶς θὰ ἐπικοινωνήσω μαζί του;». Καὶ λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι μὲ τοὺς ζωντανούς, εἶναι καὶ μὲ τοὺς πεθαμένους καὶ διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ γίνεται ἐπικοινωνία. Κι ἐδῶ πάλι ὁ Χριστὸς εἶναι «συνδέων καὶ συναρμόζων». Κι ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ γίνῃ ἔτσι ἡ Σταύρωσι, ὥστε νὰ δείχνῃ ὅτι οὐράνια, ἐπίγεια, ἀνθρώπινα, δεξιὰ, ἀριστερά, πάνω, κάτω, ὅλα τὰ συνδέει ὁ Χριστός.

Ἕνα ἄλλο σημεῖο. Μιλᾷει κάπου γιὰ τὴν Ανάληψι τοῦ Χριστοῦ ὁ ἅγιος Γρηγόριος στὸν Λόγο τὸν Κατηχητικὸ τὸν μέγα καὶ λέει: «καὶ τῷ μὲν φαινομένῳ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνιέναι, τῷ δὲ νοουμένῳ πανταχῇ εἶναι». Λέει, ὅταν ἔβλεπαν οἱ Ἀπόστολοι τὸν Χριστὸ ν' ἀνεβαίνει πρὸς τὰ πάνω, φαινόταν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι πιά στὴ γῆ, εἶναι μόνο στὸν οὐρανό. Αὐτὸ λέει ἦταν κατὰ τὸ φαινόμενο, κατὰ τὴν ἀρχικὴ πλευρά. «Τῷ δὲ νοουμένῳ πανταχῇ εἶναι». Ὅσον ἀφορᾷ τὴ θεϊκὴ του φύσι ὁ Χριστὸς εἶναι πανταχοῦ παρών. Σὰν ἄνθρωπος ἀνεβαίνει στὸν οὐρανὸ καὶ

βρίσκεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς καὶ σὰν Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρῶν.

Σ' ἓνα σημεῖο στοῦ λόγου του ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, (ὕπαρχουνε τόμοι μεγάλοι, ὅπως αὐτὸς ποὺ ἐπιγράφεται, ἔχει μέσα τοὺς λόγους του) γράφει καὶ κάτι γιὰ τὴν ψυχὴ καὶ λέει ὅτι ἡ ψυχὴ, παρόλο ποὺ εἶναι στοῦ σώμα, δὲν ἔχει καμμία ἀναφορὰ μὲ τὸ σώμα «ἢ δὲ ψυχὴ τοῖς τῆς διανοίας κινήμασι πάση κατ' ἐξουσίαν ἐφαπλοῦται τῇ κτίσει». Ἡ ψυχὴ, λέει, ἐνῶ εἶναι μὲς στοῦ σώμα, μὲ τὰ κινήματα τῆς διανοίας ἀπλώνεται σ' ὅλη τὴ δημιουργία, σ' ὅλη τὴν κτίσι. «καὶ μέχρι οὐρανῶν ἀνιούσα», ἀνεβαίνει μέχρι πάνω στὰ οὐράνια, «καὶ τῶν ἀβύσσων ἐπιβατεύουσα», κατεβαίνει μὲ τὴ δύναμι τῆς σκέψεως, μὲ τὸν νοῦ, κατεβαίνει καὶ μέσα στὰ βάθη τῶν ὠκεανῶν, «καὶ τῷ πλάτει τῆς οἰκουμένης ἐπερχομένη» σ' ὅλα τὰ χῶματα, τὰ σημεῖα τῆς οἰκουμένης πηγαίνει, «καὶ πρὸς τὰ καταχθόνια διὰ τῆς πολυπραγμοσύνης εἰσδύουσα» καὶ μέσα στὰ βάθη, στὰ ἔγκατα τῆς γῆς μπαίνει ἡ ψυχὴ μὲ τὴ σκέψι, «πολλάκις δὲ τῶν καὶ οὐρανίων θαυμάτων ἐν περινοίᾳ γίνεται», ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι ἐνωμένη μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, μὲ τὴν Χάρι τοῦ Θεοῦ, βλέπει καὶ τὰ οὐράνια πράγματα, αὐτὰ ποὺ γίνονται στὸν οὐρανό. «οὐδὲν βαρνομένη τῷ ἐφορκίῳ τοῦ σώματος».

Ἐδῶ παρουσιάζεται ἡ ψυχὴ ποῦχει κάτι θὰ λέγαμε τὸ θεϊκό. Εἰδικὰ λέει ὅπως ἡ ψυχὴ, ὅπως εἶναι ἐνωμένη μὲ τὸ σώμα – διαφορετικὴ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σώμα, πῶς γίνεται ἡ ἔνωση; - ἔτσι λέει μὴ ρωτᾶς πῶς ἐνώθηκε ὁ Θεὸς μὲ τὸν ἄνθρωπο στοῦ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅπως τοῦτο ἐδῶ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ καταλάβης, ἔτσι δὲν μπορεῖς νὰ καταλάβης κι ἐκεῖνο.

Δὲν θὰ ποῦμε περισσότερα σήμερα. Τὸ θέμα εἶναι ὅτι ἔχουμε μία μεγάλη κληρονομιά στὴν Ἐκκλησία μας, καὶ σ' αὐτὴ τὴν κληρονομιά περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἀριστουργηματικὰ ἔργα τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀξιώνει ὁ Θεὸς νὰ τὰ μελετοῦμε, νὰ τὰ γνωρίσουμε, ὥστε καὶ πολλοὶ νὰ πάρετε τὴν ἀπόφασιν ἀντὶ νὰ τρω̄τε τὸ χρόνο σας σὲ ἄσκοπα θεάματα καὶ δὲν ξέρω ποῦ ἀλλοῦ, νὰ μελετᾶτε τὰ ἔργα τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης.

ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ «Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως». (Ἐξεφωνήθη κάποια Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος)

[...] διάφορα κινήματα καὶ διάφορες ὁρμές, διάφορα πάθη. Αὐτὰ τὰ πάθη τὰ ἔδωσε ὁ Θεὸς νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὸ καλό. Ἀλλὰ ἂν κανεῖς δὲν προσέξῃ καὶ πάρουν ἄλλη τροπὴ τὰ πάθη, παρουσιάζεται ἡ μορφὴ τους, θὰ λέγαμε, ἔχουμε ἄλλη μορφὴ ἢ ἄλλο σχῆμα. «Κἀλλὰ τῇ ποιᾷ χρήσει τῆς προαιρέσεως ἢ ἀρετῆς ἢ κακίας ὄργανα τὰ τοιαῦτα τῆς ψυχῆς κινήματα γίνονται».

Κι ἔχει μιὰ ωραία εἰκόνα «καθάπερ ὁ σίδηρος κατὰ γνώμην τοῦ τεχνίτου τυπούμενος». Δηλαδή εἶναι ἓνα σίδερο, ἓνα κομμάτι σίδερο, τὸν πηγαίνουμε στὸν σιδηρουργό, τὸν καίει, τὸν λιώνει καὶ τὸν κάνει, τοῦ δίνει ὅ,τι σχῆμα θέλει. Ὅ,τι σχῆμα θέλει ὁ τεχνίτης. Ἔτσι, λέει, κι ἡ ψυχὴ μας, ἡ μορφὴ τῆς ψυχῆς μπορεῖ νὰ πάρῃ τέτοιο σχῆμα ἀνάλογα μὲ τὴν προαίρεσιν, πῶς θὰ τὴν χρησιμοποιήσουμε. Ἄν δηλαδή δὲν χρησιμοποιῆται καλὰ ἢ

λογική, ο λόγος, τότε όλη ή κατάσταση παίρνει πάρα πολύ στραβό δρόμο, κι έχει μιὰ ώραία ἐδῶ παρομοίωσι.

«εἰ δὲ ἀποβάλλει τὰς ἡνίας ὁ λόγος καὶ οἷόν τις ἡνίοχος ἐμπλακείς τῷ ἄρματι κατόπιν ὑπ' αὐτοῦ σύροίτο». Παρουσιάζεται ὁ ἡνίοχος καὶ τὸ ἄρμα. Ὁ ἡνίοχος εἶναι ἡ λογική καὶ τὸ ἄρμα εἶναι ἡ ψυχὴ. Ὅταν, λέει, λοιπὸν ὁ ἡνίοχος δὲν ὀδηγῆ καλὰ καὶ δὲν προσέξῃ, ὑπάρχει περίπτωση νὰ πέσῃ καὶ νὰ ἐμπλακῆ μέσα στὶς ρόδες τοῦ ἄρματος καὶ νὰ προχωρῆ τὸ ἄρμα μὲ τ' ἄλογα καὶ νὰ σύρουν τὸν ἡνίοχο. «ἐμπλακείς ὁ ἡνίοχος τῷ ἄρματι κατόπιν ὑπ' αὐτοῦ σύροίτο, ἐκεῖ ἀπαγόμενος ὅπουπερ ἢ ἄλογος κίνησις τῶν ὑπεξευγμένων φέρει». Κι ἀντὶ νὰ κυβερνήσῃ ὁ ἡνίοχος, τὸν κυβερνοῦνε τὰ ἄλογα. Ἐτσι λοιπὸν, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἡ λογική, τότε ἐπικρατοῦν τὰ πάθη καὶ τότε «εἰς πάθος αἱ ὀρμαὶ καταστρέφονται», καταλήγουν νὰ γίνουνε οἱ ὀρμὲς επικίνδυνες καὶ ὀδηγοῦν στὴν καταστροφή. Λέει διάφορα ὁ ἅγιος Γρηγόριος πάνω στὸ θέμα αὐτό, τί γίνεται μὲ τὴ λογική, τί γίνεται μὲ τὰ πάθη καὶ ὅταν κανεὶς δὲν προσέξῃ ποῦ μπορεῖ νὰ καταλήξῃ.

Ἐνα ἄλλο σημεῖο ποῦχει σχέσηι μὲ τὴν ψυχὴ, προσπαθεῖ εἰς βάθος νὰ τὰ ἐξετάξῃ τὰ θέματα, νὰ δίνη μιὰ σαφῆ εἰκόνα. Λέει, γιὰ νὰ καταλάβουμε τί εἶναι ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ δοῦμε καὶ τί δὲν εἶναι. Ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ὅ,τι ὑποπίπτει στὶς αἰσθήσεις. «Τὸ μὴ τοῦτο μαθεῖν εἶναι τὸ καταλαμβάνειν αἰσθησιν». Ὅτιδῆποτε ὑποπίπτει στὰ αἰσθητήρια, αὐτὸ δὲν εἶναι ψυχὴ. «μὴ χρῶμα». Κάτι ποῦ ἔχει χρῶμα ὑποπίπτει στὶς αἰσθήσεις. Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει χρῶμα. «μὴ σχῆμα». Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει σχῆμα. «μὴ ἀντιτυπίαν». Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει σκληρότητα, δὲν ἔχει βάρος,

«μὴ βάρος, μὴ πηλικότητα», δὲν ἔχει ποσότητα. «μὴ τὴν εἰς τὰ τρία διάστασιν». Τὸ σῶμα μας εἶναι τρισδιάστατο, ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει διάστασι. «μὴ τὴν ἐπὶ τόπου θέσιν». Τὸ σῶμα εἶναι σὲ ἓνα συγκεκριμένο σημεῖο, ἡ ψυχὴ μας δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε σὲ ποιὸ ἀκριβῶς σημεῖο εἶναι.

Ἐπίσης, ὅπως στὴν ἐποχὴ μας παρουσιάζεται σὰν μοντέρνο ὁ διαλογισμὸς, ἡ γιόγκα καὶ ἡ μετενσάρκωσι, δὲν εἶναι τίποτε μοντέρνα, παλαιῆς ἱστορίας εἶναι αὐτές. Καὶ τότε ὑπῆρχε στὴν ἐποχὴ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τὸ δόγμα τῆς μετενσάρκωσης καὶ τῆς μετεμψυχώσεως. Καὶ πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ποῦ εἴπαμε προηγουμένως, «Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως» ἢ ἀλλιῶς «Τὰ Μακρίνια», ἀναφέρει διάφορα ποῦ ἔχουν σχέσι μὲ τὴ λανθασμένη αὐτὴ θεωρία τῆς μετενσάρκωσης.

Θὰ σᾶς παρουσιάσω μόνο μία παράγραφο. Λέει ὅτι ὅλο αὐτὸ τὸ δόγμα εἶναι κάτι τὸ τραγικὸ καὶ παράλογο. Καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι τὸ πιστεύουνε αὐτὸ τὸ δόγμα βρῖσκονται σὲ τραγικὴ καὶ παράλογη θέσι. Λέει ὅτι ἡ ψυχὴ γίνεται φίδι, ἡ ψυχὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ δηλητήριο, ἡ ψυχὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ στάχυ ἢ μπορεῖ νὰ γίνῃ σταφύλι, ἡ ψυχὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀγκάθι. Καὶ λέει τώρα: «Ὅταν δῆς ἀπέναντι τὸ δηλητηριῶδες φίδι, μπορεῖς νὰ πιστέψῃς ὅτι μέσα σ' αὐτὸ τὸ φίδι εἶναι ἡ ψυχὴ ἑνὸς συγγενικοῦ προσώπου; Κι ὅταν ἔχῃς ἓνα δηλητήριο; Ἡ ὅταν εἶσαι γεωργὸς καὶ πᾶς νὰ θερίσῃς τὰ στάχυα μὲ τὸ δρεπάνι, μπορεῖ νὰ πιστεύῃς ὅτι κόβεις κάποια ψυχὴ ποῦ εἶναι μὲς στὸ στάχυ; Ἡ ὅταν θὰ πατήσῃς τὰ σταφύλια στὸ πατητήρι, μπορεῖ νὰ πιστέψῃς ὅτι ἐκεῖ πατώντας τὰ σταφύλια πατᾶς κάποια ψυχὴ ποῦ ἔχει μετενσάρκωθῇ στὰ σταφύλια, ἔχει μετεμψυχωθῇ; Ἡ

ὅταν, λέει, εἶσαι γεωργὸς καὶ πᾶς νὰ ξερριζώσης τὰ ἀγκάθια καὶ τ' ἀγριόχορτα ἀπ' τὸ χορτάρι, μπορεῖ μέσα στ' ἀγριόχορτα, μὲς στ' ἀγκάθια νὰ εἶναι κάποια ψυχή; Ἡ εἶναι χειμῶνας καὶ ρίχνεις ξύλα στὴ φωτιά, μπορεῖ νὰ πιστέψης ὅτι μὲς στὰ ξύλα μπήκε κάποια ψυχή;»

Καὶ περιγράφει μὲ πολλές παραγράφους αὐτὸ τὸ θέμα καὶ παρουσιάζει ὅτι ὅλο αὐτὸ τὸ δόγμα τῆς μετενσαρκώσεως ἔχει σχέσι μὲ μία κατάστασι παράλογη, «παραλογία», δὲν εἶναι δόγμα πού μπορεῖ νὰ σταθῆ. Δηλαδή, κάποτε μιλοῦσε ἕνας γιὰ τὴ μετενσάρκωσι κι ἔλεγε ὅτι μπορεῖ ἡ ψυχή νὰ γίνῃ καρότο. Ἄντε τώρα ἐσύ νὰ πᾶς νὰ φᾶς τὸ καρότο καὶ μπορεῖ ἡ ψυχή τοῦ παπποῦ σου ν'ἀγινε καρότο! Εἶναι πράγματα τὰ ὅποια δὲν ἔχουν σχέσι μὲ τὴ λογική. Γι' αὐτὸ κάποιος πού εἶχε περάσει ἀπὸ πολλές θρησκείες καὶ πέρασε κι ἀπ' τὸν ἰνδουϊσμό καὶ πίστευε καὶ στὴ μετενσάρκωσι καὶ στὴ μετεμψύχωσι καὶ στὸ τέλος κατέληξε Χριστιανός, εἶπε ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι μιὰ θρησκεία φτιαγμένη γιὰ λογικὰ ὄντα.

Στὸ ἴδιο ἔργο τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως» ἀναφέρεται καὶ κάτι γιὰ τὸ θέμα τῆς κρίσεως καὶ τῆς κολάσεως. Καὶ τελειῶνω μὲ αὐτό, νὰ μὴ σᾶς κουράσω περισσότερο. Λέει: «μέτρον τῆς ἀλγηδόνος ἢ τῆς κακίας ἐν ἐκάστῳ ποσότης ἐστίν». Λέει ὅτι στὴν κόλασι θὰ ὑπάρχη πόνος, ἀλλὰ ὁ πόνος αὐτὸς θὰ εἶναι ἀνάλογος. Μὲ τί θὰ εἶναι ἀνάλογος; Ἀνάλογος μὲ τὴν κακία τὴν ὅποια ἔπραξε κανεὶς στὴ ζωὴ του. «μέτρον τῆς ἀλγηδόνος», μέτρο δηλαδή τοῦ πόνου, «ἢ τῆς κακίας ἐν ἐκάστῳ ποσότης ἐστίν». Ὅσο περισσότερη κακία ἐπέδειξε, ὅση περισσότερη, τόσο πιὸ πολὺ πόνου θὰ ἔχη.

Θυμᾶμαι κάποτε ἓνας εἶχε μπλέξει ἐκεῖ μὲ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο καὶ εἶχε κάνει ἓνα ἔγκλημα. Καὶ μετὰ ἀπὸ χρόνια, ἐκεῖ πὺν κοιμότανε – αὐτὸ τὸ διηγεῖτο ἡ γυναῖκα του – πεταγότανε ἀπὸ τὸν ὕπνο του. Αὐτὸς εἶχε μ' ἓνα κονσερβοκούτι σφάζει ἓναν ἄνθρωπο. Καὶ τὸν ἔβλεπε στὸν ὕπνο του, στὸ ὄνειρό του, ὅτι ἐπεχείρει αὐτό, καὶ μόλις τὸ αἰσθανότανε, πεταγόταν ἐπάνω. Δηλαδὴ τὴν κόλασι τὴν κουβαλοῦσε ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ.

Λοιπὸν, γί' αὐτὸ νὰ προσέχουμε καὶ νὰ παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ μὴ μᾶς ἐγκαταλείψῃ καὶ κάνουμε ἁμαρτίες καὶ κακίες μεγάλες, διότι ὅσο πιὸ μεγάλες εἶναι οἱ κακίες, τόσο πιὸ πολὺ μεγάλη εἶναι ἡ ἐπίπτωσι ἢ ἄσχημη πὺν ἔχει. Διότι λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης «μέτρον τῆς ἀλγηδόνης ἢ τῆς κακίας ἐν ἐκάστῳ ποσότης ἐστίν».

Περισσότερα δὲν θὰ πὺνμε. Ὁ κάθε ἓνας ἄς φροντίσῃ νὰ πάρῃ τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης καὶ νὰ τὰ μελετήσῃ, διότι θὰ δῆ ὅτι ἐκεῖ καὶ βαθιὰ θέματα καὶ βαθιὰ ζητήματα πὺν ἀπασχολοῦν τὸν νοῦ τοῦ σκεπτόμενου ἀνθρώπου βρίσκουν τὴν ἀπάντησι, στὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης.

Ἀπολυτίκιον

Ἦχος γ'. Θείας πίστεως.

Θεῖον γρηγόρσιν, ἐνδεδειγμένος, στόμα σύντονον, τῆς εὐσέβειας, ἀνεδείχθης Ἱεράρχα Γρηγόριε, τῇ γὰρ σοφίᾳ τῶν θεῶν δογμάτων σου, τῆς Ἐκκλησίας εὐφραίνεις τὸ

πλήρωμα. Πάτερ ὅσιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἱκέτευε,
δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

